

ПОЛИЦИЯ
ХАЛЫҚ СЕНИМІН
АҚТАУҒА МІНДЕТТІ

2-бет

«АҚ ЖОЛ»
ПАРТИЯСЫНАН
ПРЕЗИДЕНТТІККЕ
БІРНЕШЕ ҮМІТКЕР
ШЫҒУДА...

5-бет

Азат ПЕРУАШЕВ:

НАМ ЕСТЬ
ЧЕМУ ПОУЧИТЬСЯ
У УКРАИНЫ

11-бет

ҚАЗАҚҰНИ

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ - САЯСИ АПТАЛЫҚ

www.qazaquni.kz

qazaquni2000@gmail.com

2000 жылғы 11 тамыздан шыға бастады

№15 (833), 22 сәуір, 2019

ПРЕЗИДЕНТТІКТЕН ҮМІТКЕРЛЕРДІҢ ҰРАНЫ – ҰЛТТЫҚ МҮДДЕ БОЛУЫ КЕРЕК!

ШЫН
ТАЛАНТТЫҢ
АЛДЫНДА
ЗАМАН ДА ӘЛСІЗ

– Әй, қара бала, жүр, сен мені шығарып сал, – деді. Сол күні, сол сағатта сол кездегі қазақ жастарының арасында менен бақытты ешкім болған жоқ шығар деп ойлаймын. Сыртқа шықтық. Трамвайға отырдық.

8-9
бет

Биылғы сайлауда кім Президент болса да, ең алдымен елден алар басты аманатының бірегейі Ұлттық мүддемізді қорғау болуы тиіс! Ұлттық мүдде дегеніміз – Мемлекеттік тілден басталады! Тілің болса ғана – Тірілігің айқын, Тірлігің жарқын! Отыз жылға жуық уақыт Конституциядағы Мемлекеттік тілдің заңды төріне шығуына, қоғамдық-саяси әлемде толық қолдануына тосқауыл – темір тежегіш болып келе жатқан Конституция мен Тіл туралы заңдарымыздағы орыс тілі туралы тармақтарды алып тастауға тиіспіз. Біз қаламгерлер қауымы, осы сайлауда Президенттіктен үміткерлерден осыны талап етуіміз керек...

3
бет

Досай КЕНЖЕТАЙ:

ПРЕЗИДЕНТТІККЕ ҮМІТКЕР
ҚАЗАҚ ТІЛІН БІЛЕТІНДІГІН ЕЛ
АЛДЫНДА АШЫҚ ДӘЛЕЛДЕСІН!

Қазақ мемлекеттігін нығайту және жаңа зайырлы демократия жолында сайлауға түсетіндер өздерінің 7 ата-тегін ашып көрсетсін! Екінші қазақ тілін білетіндігін тест не диктант емес ел алдында ашық дәлелдесін. Оның жолы көп. Сайлаушыларға елді аралап кездесу өткізсін.

5
бет

ҚҰДІРЕТТІ
КҮЙ КҮМБІРІ

Күй өнер ғана емес, күй – ғасырлар бойғы ғұмырымыздың шежіресі. Қаншама қилы-қиын заман өтсе де, атадан балаға баға жетпес асыл мұра болып жеткен қазақ күйі ұлтымыздың қанымен де жанымен де бірге жаралғандай. Басқаша болуы мүмкін емес...

16
бет

ПОЧЕМУ ТОПИТ АЛМАТЫ?!

Почему топтит Алматы?! Коренные алмаатинцы, да и не только они, могли заметить: в южном мегаполисе в последние годы участились «потопы». Может быть, раньше дождей, ливней было на порядок меньше, чем сейчас? Нет, дождей не стало настолько больше, хотя климатические изменения заметны: например, в Алматы в последние годы дожди идут и зимой, да и летом нет прежней удушающей жары.

10
бет

ПОЛИЦИЯ ХАЛЫҚ СЕНІМІН АҚТАУҒА МІНДЕТТІ

Қазақстан Республикасы Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев ИМ басшылық құрамымен жиын өткізді. Ішкі істер министрлігінің кеңейтілген бұл алқа отырысына ҚР Президенті Әкімшілігінің басшысы Б.Сағынтаев, ҚР Президентінің көмекшісі – Қауіпсіздік кеңесінің хатшысы Қ.Қасымов, Премьер-Министрдің бірінші орынбасары – қаржы министрі Ә.Смайылов, Президент Әкімшілігінің және Ішкі істер министрлігінің басшылық құрамы қатысты.

«Полицияның жұмысы қоғамның жігі назарында. Сіздердің қызметтеріңіз ел азаматтарының мүдделерімен және қауіпсіздігімен тығыз байланысты. Сондықтан, Ішкі істер министрлігінің жұмысы айқын әрі жүйелі болуы керек. Полиция ашық болуы тиіс. Бұл үшін халықпен тығыз байланыс қажет», – деді Қасым-Жомарт Тоқаев. Осы орайда ішкі істер органдарының жұмысындағы күшейтуді талап ететін бағыттарды көрсетті. Соның ішінде, поли-

ция мен қоғамның арасындағы өзара тиімді іс-қимылдың болмауы, мал, ұялы телефондар мен автомобиль бөлшектерінің ұрлануына байланысты алдын алу жұмыстарының қажетті деңгейде жүргізілмеуі, есірткі бизнесіне қарсы күрестің әлсіздігі мәселелері бар. «Полицияға қойылатын негізгі талап – тиімді жұмыс. Ал оның тиімділігін бағалаудағы басты шарт – халық сенімі. Тұрғындар полиция қызметкерлерінің дөрекілігі мен біліксіздігіне байланысты жиі шағым айтады. Кейбір жағдайларда полиция қызметкерлерінің өздері

заңды бұзады, әсіресе, жол ережелерін сақтамайды. Ішкі істер министрлігі жүргізіліп жатқан реформалар аясында тәжірибелі әрі адал кәсіби мамандарды сақтап қалу қажет», – деді.

Мемлекет басшысы Ішкі істер министрі Е.Тұрғымбаевтың есебін тыңдаған соң жүктелген міндеттерді орындау үшін бұқаралық ақпарат құралдарының, әлеуметтік желілердің мүмкіндігін пайдалана отырып, жүйелі жұмысты жолға қоюды тапсырды.

САЙЛАУҒА БӨЛІНЕТІН ҚАРЖЫ МӨЛШЕРІ БЕЛГІЛЕНДІ

Елімізде өтетін кезектен тыс Президент сайлауына 9 миллиард 400 миллион тенге бөлінетін болды. Саяси доданы өткізуге қажетті қаржы мөлшері Үкіметте қаралып, бекітілді.

Қаржы министрі Әлихан Смаилов Орталық сайлау комиссиясына 9,4 миллиард тенге бөлу туралы шешім қабылданғанын мәлімдеді. Аталмыш қаржы жақын арада бөлінетін болады. Негізі Орталық сайлау комиссиясы науқанға 12

миллиард бөлуді сұраған болатын. Бірақ, қаржы министрлігіндегілер оны қысқартып, 3 миллиард 300 миллион тенгені үнемдеді деп отыр. Үкімет резервінен алынатын миллиардтардың басым бөлігі бұған дейін айтылғандай, 10 мыңға жуық сайлау учаскесінде жұмыс істейтіндерге жалақы ретінде төленбек. Қалғаны дауыс беру орындарын жабдықтап, түрлі плакаттарды, ақпараттық қағаздар мен бюллетендерді басып шығаруға жұмсалады. Сондай-

ақ, сайлау кезінде тегін жұмыс істеуге мәжбүр боламыз дейтін ұстаздарға қатысты жайт та айтылды. «Заң бойынша, Орталық сайлау комиссиясы Қазақстанның кез келген азаматын сайлау жұмыстарына тарта алады. Бірақ қысып, мәжбүрлеуге болмайды. Ал егер ұстаздарды қалауынсыз жұмыс істететін болса, олар Білім министрлігіне шағымдана алады», – деді осыған қатысты Білім және ғылым министрі Күләш Шәмшидинова.

«ЖҮЗ ӨЛЕН» АТТЫ ЖАҢА КІТАП ОҚЫРМАНҒА ЖОЛ ТАРТТЫ

Қазақ Ұлттық кітапханасында «Жүз өлең» атты жаңа кітаптың тұсаукесер рәсімі өтті. Өткен 2018 жыл «Қазақстандағы Өзбекстан жылы» деп жариялануына орай, «Тұлға – достық» қоғамдық қоры, «Әдебиет әлемі» орталығы қолға алып, Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университетінің ректоры Такир Балықбаевтың қолдауы арқылы Өзбекстан Жазушылар Одағы, «Жастық» журналы редакциясымен бірігіп қолға алған «Жүз өлең» атты жоба аясында Өзбекстанның бір топ жас буын ақындарының өлеңі қазақ тіліне аударылып, «Жүз өлең» деген атпен кітап болып жарық көрді.

Осы жоба бойынша Қазақстанның жас таланттарын негіз еткен 20 ақынның өлеңі Өзбекстан Республикасында «Жүз өлең» деген атпен өзбек тіліне аударылып, Өзбекстан Жазушылар одағы, «Жастық» журналы редакциясының қолға алуымен баспаға дайындалуда. Жоба аясында туысқан өзбек және қазақ халқының әдеби-мәдени байланысын тереңдету. Сонымен қатар, 2019 жыл «Жастар жылы» деп жариялануына байланысты Қазақстанның жас ақындарының шығармаларын шетелге насихаттау.

Жиынға Өзбекстан Республикасының бас елшісі А.Фатхуллаев және И.Сапарбаев, Б.Жақып сынды ақын-жазушы, зиялы қауым өкілдері, Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университетінің тәрбие ісі жөніндегі проректоры Ж.Ішпекбаев және Өзбекстаннан өлеңдері «Жүз өлең» жинағына енген ақындар арнайы келді. «Жүз өлең» жинағын ақын, Қазақстан Жазушылар одағының мүшесі, «Тұлға-достық» қоғамдық қорының директоры «Әдебиет әлемі» орталығының жетекшісі Мұратхан Шоқан құрастырған.

ЖӘРДЕМАҚЫ АЛУ НЕГЕ ҚИЫНДАП КЕТТІ?

Көпбалалы аналар ақпараттық жүйедегі былықтың кесірінен атаулы әлеуметтік көмекке қол жеткізе алмай жүр. Мақтаулы «E-halyk» ақпараттық жүйесі бір құжатпен қызмет көрсетуге дайын болмай шықты.

Әу баста Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі жәрдемақыға өтініш беру үшін жеке куәлік жеткілікті деп жар салған еді.

– «E-halyk» – жер кадастры, жылжымайтын мүлікті тіркеу жүйесімен байланыспаған. Сондай-ақ, жүйе әкелікті растау, алимент бойынша мәлімет, 2017 жылдың 13 тамызына дейін туған балалардың туу туралы куәліктерін көрсетпейді. Ол аздай алты баласы бар жанұя базада төрт адамнан тұратын отбасы ретінде көрсетілген. Сәйкесінше, әлеуметтік жәрдемақы базада жалақы ретінде тұр, – деді мәжіліспен Бейбіт Мамраев. Яғни, ақпараттық жүйенің жұмысы жетілдірілмеген. Атаулы көмек алуға қажетті барлық мәлімет мұнда жоқ болып шықты. Сөйтсе, кей министрліктер өздеріне қарасты мәліметті дер кезінде өзгертпеген. Сондықтан, жұмыспен қамту орталығындағылар кейбір аналардан бума-бума құжат сұратқан. Ақпараттық жүйенің ақпараттық жүйені уақытында реттеуі салдарынан аналарды әуре-сарсаңға салып қойған. Бүгінге дейін елімізде 103 мыңнан астам адам атаулы әлеуметтік көмек алуға өтініш білдірген.

Мәжіліс төрағасы Нұрлан Нығматулин жүргізуші куәлігін алу үшін әуреге түсетіндердің мәселесін көтеріп, темір тұлпарды тізгіндеуге рұқсат беретін органдардың жұмысын қатаң сынға алды.

КӨЛІК ЖҮРГІЗУШІЛЕР ҒАРЫШКЕРЛЕР ЕМЕС

– Сіздер жүргізушілерді емес, ғарышкерлерді дайындап жатқан сияқтысыздар. Заман өзгерді. Көз бен құлақты тексеру үшін бірнеше тест жасау жеткілікті емес пе? Ал, бізде сараптамадан өту үшін ұзын-сонар кезекте тұрады. Медициналық тексерісті жеңілдету жайын неге қарастырмайсыздар? – деді Нұрлан Нығматулин.

Елімізде көлік жүргізу куәлігі әр он жыл сайын ауыстырылады. Егер құжаттың мерзімі өткеніне 2-3 күн болса, жүргізуші медициналық тексеруден өтуге міндетті. Демек, көру қабілеті нашар адам куәлігінің мерзімі өтпей ауыстыратын болса, дәрігердің алдына барып уақыт жоғалтпайды. Ол демде жана құжатты қолына алады. Депутаттар занның бұл нормасымен келіспейтіндіктерін білдірді. Олар құжат ауыстыратын кезектен жүргізуші медициналық тексеруден өтсін деп отыр. Ал, Ішкі Істер мен Денсаулық

сақтау министрліктері рөлге отыратын адамдарға сапалы әрі жылдам қызмет көрсетпейді. Өйткені, рұқсат алу үшін бір адамды 8 дәрігер қарап, 7 зертханалық талдама жасалады. Депутаттардың ескертуінен соң ИМ Әкімшілік полиция комитетінің төрағасы Әлібек Кенесбаев медициналық тексерісті жылдамдату үшін жасалатын талдама мен тексеру жүргізетін дәрігерлер санын азайтып, көлік жүргізуге кедергі келтіретін ауруларды тез анықтайтын мамандарды іске қосуға уәде берді.

ӘЛІБЕК ӘЛДЕНЕЙ – АЛМАТЫ ҚОҒАМДЫҚ ДАМУ БАСҚАРМАСЫНЫҢ БАСШЫСЫ

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің және Қазақстан Республикасы Президенті жанындағы мемлекеттік басқару академиясының түлегі Әлібек Әлденей Алматының қоғамдық даму басқармасының басшысы болып тағайындалды.

қорытындысы бойынша, TNS Gallup Media Asia мәліметтеріне сәйкес телеарнаның Алматы бойынша көрермендер аудиториясы 1,5 миллионға жетсе, Қазақстан бойынша Алматы арнасын 5,5 млн. адам көреді. «Алматы» арнасы ел телеарналарының рейтингі бойынша алдыңғы ондыққа енді.

Басқарманың жаңа басшысының алдында тиімді ықпал ету мен азаматтық қоғам институттарының рөлін күшейту арқылы тұрғындардың қоғамдық өтініштеріне дер кезінде үн қату жүйесін жетілдіру, кері байланыстың озық практикасын дамыта отырып, қоғамды кеңінен тарту деңгейін арттыру және кеңес беру тұғырнамасын жетілдіру сияқты міндеттер тұр.

Әлібек Әлденей әр жылдары ҚР Мәдениет және ақпарат министрлігінде, «Халықаралық бағдарламалар орталығы» АҚ-да, «Самұрық-Қазына» ұлттық әл-ауқат қорында қызмет атқарған. 2015 жылдан бері «Алматы» телеарнасын басқарды. Осы уақыт ішінде компания айналымы 3 есе өсті. Телеарна алғаш рет оң қаржылық нәтиже көрсете бастады. 2018 жылдың

ҰСТАЗДАРҒА ҮСТЕМАҚЫЛАРЫ ҚАЙТАРЫЛДЫ

Еліміздің прокуратура органдарының қадағалау актісі бойынша педагогтарға 176 млн. тенгеден астам төленбеген үстемеақы төленді. Бұл жайында ҚР Бас прокуратурасы өкілдері хабарлады.

«Прокуратура органдары жалпы білім беретін мекемелер қызметкерлерінің еңбек құқықтарының сақталуын тексеріп талдау барысында еліміз бойынша 15305 педагогқа 2016-2018 жылдардағы оқу кезеңінде инклюзивті білім беру аясында ерекше білім берілуіне

қажеттілігі бар балалармен жұмыс істегені үшін үстемеақы төленбей келгенін анықтады», – деп атап өтті ведомстводан. Бас прокуратураның мәліметінше, аталған қызметті көрсеткені үшін қолданыстағы заңнамада педагогтарға жалақыдан 40 пайыз мөлшерінде үстемеақы көзделген болатын. Бірақ бірқатар мекемелерде ол мүлдем орындалмаған. Прокурорлық қадағалау актілерін қарау нәтижесі бойынша заң бұзушылықтар жойылып, жоғарыда көрсетілген қызметкерлерге 176, 2 млн. теңге мөлшерінде төлемдер жүзеге асырылды.

ПРЕЗИДЕНТТІКТЕН ҮМІТКЕРЛЕРДІҢ ҰРАНЫ – ҰЛТТЫҚ МҮДДЕ БОЛУЫ КЕРЕК!

Қазыбек ИСА,
ақын, «Ақ жол» партиясы
төрағасы орынбасары

Ұлы ақынымыз, абыз Шәкәрімнің «Бұл ән – бұрынғы әннен өзгерек», – дегеніндей бұл жолғы сайлаудың жөні бөлек. Өйткені, бұл Президент сайлауына 30 жылдан бері алғаш рет Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев қатыспайды. Оның үстіне Қазақстан Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев Қазақстан халқына үндеуінде «Сайлау әділ де, ашық, таза өтетініне кепілдік беремін» деп мәлімдеді. Яғни, Мемлекет басшысының бұл сөзі елдің үмітін оятып, саяси партиялардың қарқынын күшейтуі тиіс.

Бұл ретте, Конституция бойынша әлі бір жылдай Президенттік уақыты болса да, Мемлекет басшысының ел алдындағы зор жауапкершілігін білдіріп, өзіне тән демократиялық, дипломаттық қасиетімен Президент сайлауы

Нұр-Сұлтан қаласында Ұлттық кітапханда Президент сайлауы туралы қаламгерлердің жиыны өтті. Зиялы қауым 2019 жылы 9 сәуірдегі Қазақстан Президенті Қ-Ж. Тоқаевтың Қазақстан халқына жолдаған үндеуін талқылауда. Жиында Мәдениет және спорт министрі Арыстанбек Мұхамедиұлы, әйгілі ақын, қоғам қайраткері Олжас Сүлейменов, белгілі қаламгерлер Әнес Сарай, Әлібек Асқар, Алтыншаш Жағанова, Қажығали Мұқанбетқалиев, Қазыбек Иса, Өтеген Оралбаев, Марат Мәжит, Бақытжан Тобаяқ және т.б. өз пікірлері мен ұсыныстарын айтты. Жиынды Қазақстан Жазушылар Одағының Нұр-Сұлтан қалалық филиалы төрағасы Дәулеткерей Кәпұлы жүргізіп отырды.

ын жариялаған Қасым-Жомарт Тоқаевтың токөтер үндеуі халықтың көңілінен шыққанын айтуға тиіспіз.

Менің алдымда сөйлеген Қажығали ағамыз Президенттік сайлауға партияда жоқтар қатыса алмайтынына өз наразылығын білдірді. Қажығали аға, партияды жоқтар Президент сайлауы

на республикалық қоғамдық бірлестіктер атынан түсе беруіне болады. Бірақ, бұл жерде Сайлау туралы заңның бір кемшілігі, Президенттікке үміткер болып, мемлекеттік қызметте 5 жыл істеген шенеуніктер ғана тіркеле алатындығында болып тұр... Бес жыл мемлекеттік қызмет өтілі бар,

жасы 40-тан асқан, 107 (!!) аурдан аман адамды іздесек, бүкіл халқымыздың 10 пайызына да жетпейді. Сонда қалған халықтың Президент сайлауына қатысу құқы шектеле бермек пе? Қазағым деп, қабырғасы қайысып, қайрат көрсетіп жүрген қайраткерлер де, кәсібі арқылы елдің нәсібін арттырып жүрген кәсіпкерлер де, ұлтыма болсын деп жүрген ұлт зиялылары да бес жыл мемлекеттік қызметте істемегендіктен, Президент сайлауына қатыса алмайды. Біздің заңдарымыз бойынша, алпауыт ел АҚШ-тың Президенті, миллиардер Дональд Трамп та, бұрын екі рет президент болған Буш пен актер Рейгандарың да Президент болмақ түгілі, сайлауға үміткер болып тіркеле алмайды... Бұл талап «Әркім сайлауға да, сайлануға да құқылы» деген Конституциямызға қайшы болып табылады.

Иә, биылғы Президент сайлауына – саяси аламанға саяси партиялар мен қоғамдық ұйымдардың барлығы ат қосуы тиіс. Біздің «Ақ жол» партиясынан да қазір үш-төрт үміткер сайлауға түсуге бел байлауда... Негізгі бір үміткерді 24 сәуірдегі партияның құрылтайы анықтайды. Сайлауға партия төрағасы түсе ме, қаламгер-қайраткер түсе ме, әлде әйел саясаткер түседі ме, сонда белгілі болады...

Биылғы сайлауда кім Президент болса да, ең алдымен елден алар басты аманатының бірегейі Ұлттық мүддемізді қорғау болуы тиіс! Ұлттық мүдде дегеніміз Мемлекеттік тілден басталады! Тілің болса ғана – Тірілігің айқын, Тірілігің жарқын! Отыз жылға жуық уақыт Конституциядағы Мемлекеттік тілдің заңды төріне шығуына, қоғамдық-саяси әлемде толық қолдануына тосқауыл – темір тежегіш болып келе жатқан Конституция мен Тіл туралы заңдарымыздағы орыс тілі туралы тармақтарды алып тастауға тиіспіз. Біз қаламгерлер қауымы, осы сайлауда Президенттіктен үміткерлерден осыны талап етуіміз керек...

Тағы бір ұсынысымыз, Сайлау туралы заңымызды өзгертіп алып кірісуіміз керек еді, оған уақыт болмаған секілді. Енді алдағы парламент сайлауына дейін қазіргі парламент Сайлау туралы заңға өзгерістер енгізуі тиіс. Әйтпесе қазіргі Сайлау туралы заңның көп кемшілігі талайдан бері айтылып келеді.

Еліміз бойынша ерекше мәні зор мемлекеттік саяси науқан – басты сайлауымыз – Президент сайлауына қаламгерлер қауымы белсене қатысады деп сенеміз.

Qazaquni.kz

ӘДЕП НОРМАЛАРЫН ҰСТАНУ ХАРТИЯСЫ ҚАБЫЛДАНДЫ

«Қазмедиа» орталығында еліміздің бұқаралық ақпарат құралдарының басшылары 2019 жылғы 9 маусымда өтетін кезектен тыс президенттік сайлау науқанын ақпараттық жағынан қамтамасыз еткен кезде әдеп нормаларын ұстану туралы хартия қабылдады.

Сөз бостандығы адам құқығының ажырамас бір бөлігі болып табылатынына, ал Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясының 19-бабы әр адамның ақпаратты еркін іздеп, алу және тарату бостандығына құқығын бекітетініне назар аударатыны; Қазақстан Республикасы Конституциясының сөз бостандығы туралы, әркімнің заң жүзінде тыйым салынбаған кез келген тәсілмен еркін ақпарат алуға және таратуға құқығы туралы, цензураға тыйым салу туралы, Республиканың конституциялық құрылысын күштеп өзгертуді, оның тұтастығын бұзуды, мемлекет қауіпсіздігіне нұқсан келтіруді, соғысты, әлеуметтік, нәсілдік, ұлттық, діни, тектік-топтық және рулық астамшылықты, сондай-ақ, қатыгездік пен зорлық-зомбылыққа бас уруды насихаттауға немесе үгіттеуге жол бермеу туралы ережелерін басшылыққа ала отырып; Тұңғыш Президент - Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың Тәуелсіздікті нығайту, экономика, мемлекет пен қоғамның тұрақты дамуы бойынша бағамның сабақтастығы мен тұрақтылығын қамтамасыз ету мәселесі шешіліп жатқан кездегі еліміз дамуының тарихи маңызды сәтінде, еліміздің қоғамдық-саяси өмірі туралы ақпаратты қазақстандықтарға объективті түрде беру бойынша жоғары жауапкершілікті сезіне отырып; Қазақстан халқының бірлігін, оның ауызбірлігін және әлемнің ең дамыған 30 елінің қатарына кіру – Қазақстан дамуының XXI ғасырдың ортасындағы басты мақсатына жету үшін экономиканы, әлеуметтік кеңістікті,

қоғамдық сананы жаңғыртудың стратегиялық міндеттеріне ұстанушылығын толықтай қолдап; бұқаралық ақпарат бостандығын, Қазақстан Республикасының демократиялық және тұрақты дамуының басты кепілі болып табылатын еркін және адал сайлаудың өткізілуін қарастыра отырып; Біз, Қазақстан журналистері және БАҚ саласындағы үкіметтік емес ұйымдардың өкілдері, Қазақстан Республикасы Президентінің мерзімінен бұрын өткізілетін сайлауы бойынша сайлау компаниясы кезінде осы Хартияның қағидалары мен ережелерін сақтауға міндеттенеміз.

1. Осы Хартия Қазақстан Республикасының Конституциясына, Қазақстан Республикасының «Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы» Конституциялық заңына және «Бұқаралық ақпарат құралдары туралы» Заңына сәйкес әзірленді.

2. Осы Хартияның басты мақсаттары мынадай: – сайлау барысының барлық кезеңдерін – орталық және басқа сайлау комиссиясының қызметі туралы, сайлау компаниясының негізгі кезеңдері туралы, Президенттікке үміткерлер мен олардың сайлау алдындағы акциялары туралы, дауыс беру қортындысының тәртібі, барысы және өткізілуі туралы БАҚ-ның кәсіби, объективті және жедел түрде көрсетуі арқылы азаматтардың сайлау құқығының толық іске асырылуына жәрдемдесу; – Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасына сәйкес барлық тіркелген Президенттікке үміткерлердің БАҚ-на бірдей рұқсатты беру; – сайлау процесінің ба-

рысы мен оның нәтижелері туралы, сондай-ақ барлық Президенттікке үміткерлер мен олардың сайлау штабтарының қызметі, көзқарастары мен саяси ұстанымдары, бағдарламалары туралы отандық БАҚ-ның адекватты, толық және анық мәлімдеуін қамтамасыз ету; – БАҚ-да сайлау компаниясын ұйымдастыру, өткізу және нәтижелеріне қатысты тексерілмеген және дәйексіз ақпаратты таралмауына қарсы әрекет ету, соның ішінде сайлаушылардың электоралдық талғауларын көрсететін қоғамдық пікір сауалнамаларының нәтижелерін жариялаған кезде.

3. Осы Хартияға қосылған және қол қойған бұқаралық ақпарат құралдары, журналистер мен үкіметтік емес ұйымдардың өкілдері мерзімінен бұрын өткізілетін сайлауды ақпараттық жағынан қамтамасыз еткен кезде мынадай қағидаларға ұстанушылығын мәлімдейді: 1) Қазақстан Республикасының заңнамасын, кәсіби этика нормаларын және журналистердің мінез-құлық ережесін мүлтіксіз сақтау; 2) Президенттікке үміткерлер туралы, сайлау компаниясы кезінде олардың бағдарламалары мен қызметі туралы материалдардың объективтілігі және бейтараптылығы; 3) сайлау процесіне және Президенттікке үміткерлердің ұстанымдарына қатысты ақпарат көздерін мұқият тексеру, әсіресе олар күмән туғызған жағдайда, сондай-ақ Президентке үміткерлердің намысына, абыройына және іскерлік беделіне әдейі нұқсан тигізетін материалдардың жариялануын болдырмау; 4) социологиялық сауалнамаларды өткізу мен жариялаудың белгіленген тәртібін және жағдайларын қолдану, соның ішінде бұл дауыс берудің алдағы күніндегі нәтижелерінің

көрсеткіштері емес, тек нақты бір күндегі қоғамдық пікірді жазып алу екендігі туралы аудиторияны ескертумен жариялануын сүйемелдеуге; 5) сайлауға дейін 5 күн бұрын және дауыс беру күнінде қоғамдық пікір сауалнамаларының нәтижелері туралы материалдарды, сайлау компаниясының және басқа да электоралды зерттеулердің нәтижелерінің болжамдарын жариялаудан және таратудан бас тарту; 6) Ақпараттық хабарламалар және Президентке үміткерлерді қолдау ретіндегі агитациялық жарияланымдар арасындағы айқын және бір мәнді айырмашылықты өткізу.

4. Осы Хартия өзара құрметке, мүдделерді мақұлдауға және есепке алуға, саяси мәдениет нормаларына ұстанушылыққа, шынайы және толық ақпаратты шартсыз пайдалануға негізделген БАҚ және сайлау процесінің барлық субъектілері арасындағы өзара қарым-қатынастың жүйесін құруды көздейді.

5. Осы Хартия қоғам мен мемлекет мүдделерін есепке алу арқылы көпшілік мойындаған адам құқықтары мен бостандықтарының абсолютті артықшылығына жетуге бағытталған және өзара құрметке, қоғамдық бәтуаластыққа негізделген, сайлау процесін мәлімдеген кезде туындайтын мәселелерді күштеп немесе зорлықпен шешу нысандарын болғызбайтын саяси өзара әрекеттестіктің нысандарын ескереді.

6. Осы Хартия барлық бұқаралық ақпарат құралдары, бірлестіктер және оның мақсаттарына, қағидаларына және қағидаларына ортақтасатын тұлғалар үшін қол қоюға ашық болып табылады.

Qazaquni.kz

АЗАТ ПЕРУАШЕВ ПРЕДЛОЖИЛ ПРОВЕСТИ 100-ЛЕТНИЕ КАЗАХСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Азат Перуашев повторно предложил Правительству провести 100-летие Казахской Республики, аргументировав возвращение исторического названия – соответствующее письмо направлено в адрес заместителя Премьер-министра Гульшары Абдыкаликовой (текст письма приводится ниже).

ЗАМЕСТИТЕЛЮ ПРЕМЬЕР-МИНИСТРА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН АБДЫКАЛИКОВОЙ Г. Н.

Уважаемая Гульшара Наушаевна!

Все мы знаем о глубоких исторических корнях нынешнего независимого Казахстана.

О новаторстве наших предков, повлиявших на мировую цивилизацию, недавно поведал Президент Нурсултан Назарбаев в статье «Семь граней Великой степи».

Благодаря идее «Мәңгілік Ел», на высоком уровне прошло 550-летие Казахского ханства.

В ходе празднования 100-летия движения «Алаш», елбасы Нурсултан Назарбаев сравнил их устремления с многовековым наказом предков добиваться свободы, построить самостоятельное государство.

Именно бывшие руководители «Алаш Орды», пойдя на сотрудничество с Советской властью, боролись за закрепление территории будущей республики. В августе 1920 года на заседании

СовНарКома в Москве, на котором бурно обсуждались будущие границы, несколько раз с докладами выступал Алимхан Ермеков. В указанных заседаниях Совнарком также принимали активное участие Ахмет Байтурсын, Алимхан Бокейхан и 12 других членов казахской делегации. Опираясь на данные проведенных научных экспедиций Алимхана Бокейхана, они доказали принадлежность казахской территории нашему народу.

В результате этих усилий в том же году была образована Киргизская Автономная Советская Республика, а с 1925 года ей присвоили название по имени нашего народа – Казахская АССР.

Уважаемая Гульшара Наушаевна!

В следующем, 2020 году, исполняется 100 лет образованию Казахской Республики (АССР, затем ССР) в составе СССР, которая послужила платформой

государственности будущего независимого Казахстана.

По аналогичным основаниям в прошлом году отмечалось 100-летие Азербайджанской Республики; а по официальному указу президента России В. Путина в этом году будет праздноваться даже 100-летие ровесницы «Алаш Орды» – Республики Башкортостан.

В этой связи, Демократическая партия «Ақ жол»:

1) Предлагает на государственном уровне уделить внимание 100-летию Казахской Республики и достойно отметить эту дату: организовать научные конференции, издать труды участников событий, присвоить их имена объектам и улицам, выпустить почтовые марки, памятные монеты и т. д.

2) Для мероприятий и продукции, используемых в рамках 100-летия Республики, предлагаем рассмотреть возможность официального использования наименования «Казахская Республика».

Данное предложение исходит из того, что:

а) Словосочетание «Республика Казахстан» не может применяться к данному юбилею. Оно исторически не аутентично названиям «Казахская АССР»,

«Казахская ССР», и в качестве официального названия появилось только с обретением государственной Независимости в 1991 г.

б) За основу используемого в рамках 100-летия Республики названия необходимо брать исторически аутентичное (Казахская АССР, ССР), исключив из него переходные («Киргизская», «автономная») и идеологические («советская социалистическая») термины, но оставив правовую форму государственного образования (республика). Таким об-

разом, для мероприятий считаем необходимым использовать наименование «100-летие Казахской Республики».

Уверен, что официальное применение исконного термина «Казахская Республика» (которое признавала даже тоталитарная власть) соответствует историческим реалиям и придаст импульс для единства и дружбы наших соотечественников всех национальностей.

С уважением,
руководитель фракции,
депутат Азат ПЕРУАШЕВ

НАИБОЛЕЕ ВЕСОМЫМ КАНДИДАТОМ МОЖЕТ СТАТЬ ЛИДЕР «АК ЖОЛА» АЗАТ ПЕРУАШЕВ

9 апреля Президент страны Касым Жомарт ТОКАЕВ впервые выступил с обращением к народу. И сразу взял быка за рога, объявив о президентских выборах 9 июня.

Экспертное сообщество Казахстана оказалось сейчас в затруднительном положении. Ведь часть аналитиков уверенно заявляли о досрочных президентских выборах в декабре 2019 года. Между тем и само обращение, и указанная дата – часть глубоко продуманного сценария по транзиту власти, который, вероятно, обдумывался в течение нескольких лет и сейчас исполняется на наших глазах.

Нет ничего удивительного в том, что выборы назначены на июнь.

Еще в марте на совещании с руководителями ведомств и областей Президент Токаев подчеркнул, что ключевыми показателями оценки работы министров и акимов станут объемы привлеченных инвестиций и несырьевого экспорта. Очевидно, внешний фактор в виде иностранных инвестиций стал одной из главных причин назначения президентских выборов на 9 июня. Не секрет, что объем инвестиций напрямую зависит от стабильности в государстве. А неопределенность властных

полномочий могла повлиять на снижение роста иностранных инвестиций.

Говоря о внутренних причинах, следует обратить внимание на социальные проблемы, вызывающие недовольство людей.

Однако не это стало движущим фактором предстоящих президентских выборов. Демонстрируемые решения Елбасы казахстанские элиты, несмотря на разрозненность и разность целей, могут консолидироваться вокруг нейтральной фигуры и перейти в наступление, выдвинув на пост главы государства своего представителя. Именно поэтому необходимо сейчас закрепить статус-кво и удержать ситуацию под контролем.

Логично предположить, что именно Токаев получит реальные полномочия и станет окончательно легитимным. Очевидно, что в качестве спарринг-партнеров в выборах примут участие кандидаты от всех четырех политических партий, представленных в парламенте.

А это «Nur Otan», «Ақ жол», КНПК и «Ауыл». Сейчас во всех этих партиях идут консультации, а к концу апреля, после проведения съездов они представят своих кандидатов. Следует предположить, что «Nur Otan» назовет Касым Жомарта Токаева, а среди оставшихся трех партий

наиболее весомым кандидатом может стать лидер «Ақ жола» Азат Перуашев.

Что касается еще двух политических партий, то ОСДП, скорее всего, будет выключена из избирательной кампании в силу нехватки финансов и имени явного кандидата. А партия «Бирлік» не станет тратить деньги впустую, избрав для себя целью участие в последующих президентских выборах.

В оставшееся время до выборов, надо полагать, больше всего внимания уделят социальной сфере. Ожидается увеличение зарплат работникам бюджетных организаций, возрастут и социальные пособия. В то же время вряд ли это увеличение позитивно скажется на настроениях казахстанцев.

Следом поднимутся тарифы на коммунальные услуги и цены на продукты. Если власти сумеют удержать их, то президентские, а следом и парламентские выборы пройдут без особых потрясений.

...Выборы 9 июня, видимо, можно считать транзитом власти в решающей фазе. А далее по сценарию, возможно, нас ждут новые досрочные президентские выборы, и тогда на авансцене появятся новые и интересные фигуры.

Caravan.kz

Все города Казахстана по стандартам – экологически грязные!

Депутаты мажилиса парламента РК выражают тревогу в связи с уровнем загрязнения воздуха в казахстанских городах, передает Kazpravda.kz.

С соответствующим депутатским запросом в адрес министра энергетики Каната Бозумбаева на пленарном заседании обратился депутат Кенес Абсатиров.

«Чистота воздуха является одним из важнейших показателей среды обитания человека. Хотя экологическая безопасность отдельных промышленных объектов непрерывно повышается, жители казахстанских городов все чаще становятся свидетелями и жертвами выбросов вредных веществ в атмосферный воздух», – сказал мажилисен.

По его словам, сегодня воздух, особенно в отопительный сезон, загрязнен в Алматы, Усть-Каменогорске, Темиртау, Нур-Султане, Шу и Караганде.

«В целом, на сегодня в Казахстане 5 городов имеют высокую степень загрязнения – это Алматы, Экибастуз, Петропавловск, Аксай и Шу, еще 9 городов очень высокую – Атырау, Усть-Каменогорск, Балхаш, Темиртау, Караганда, Жезказган, Актау, Нур-Султан, Актөбе», – привел данные депутат.

При этом, по его информации, службы контроля ат-

мосферного воздуха крайне редко сообщают о превышении предельной концентрации вредных веществ (ПДК).

«При этом сами нормы ПДК в нашей стране явно отстают от международных стандартов. Если подходить по международным стандартам, то в перечень экологически грязных городов попали бы не 14 городов, а практически все города Казахстана, имеющие даже не промышленные предприятия, а обычные ТЭЦ», – сказал Кенес Абсатиров.

По его словам, одной из причин такой ситуации является отсутствие в экологическом кодексе норм, стимулирующих природопользователей проводить мероприятия по охране окружающей среды.

В связи с этим, депутат призывает уполномоченные органы принять меры по приведению нормативов ПДК загрязняющих веществ в атмосферном воздухе населенных мест Казахстана в соответствие с рекомендациями ВОЗ, а в разрабатываемом новом экологическом кодексе предусмотреть меры экономического стимулирования природопользователей, применяющих инновационные меры по охране окружающей среды.

Newtimes.kz

ЕРЖАН БАБАҚҰМАРОВ – ҚР ПРЕЗИДЕНТІ КЕҢЕСШІСІ

Қазір ел Қазақстан Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың әр қадамынан зор үміт күтіп, жігі бақылап отыр. Мемлекет басшысының әр Жарлығынан әлеумет жақсылық пен жаналық күтуде.

Мемлекет басшысының Өкімдерімен Ержан Бабақұмаров пен Ерлан Қарин жаңа қызметке тағайындалды. Ержан Жалбақұлы Бабақұмаров Қазақстан Республикасы Президентінің кеңесшісі – Қазақстан Республикасы Президенті Әкімшілігінің Талдау және болжамдау орталығының меңгерушісі қызметіне тағайындалды. Ерлан Тынымбайұлы Қарин де енді Қазақстан Республикасы Президентінің кеңесшісі қызметін атқаратын болады.

Екі Ерекеннің де саясаттану ғылымының кандидаттары, білгір саясаттанушылар екенін ескерсек, идеологиялық саланың мықты мамандармен қамтамасыз етіліп жатқанын анық байқаймыз. Бұның алдында ауыр салмақты саясаткер Марат Тәжиннің Мемлекет хатшысы болып, идеологиямыздың тізгінін ұстағанын ел жақсы қабылдаған болатын. Сондай-ақ, Президент Әкімшілігі басшысының бірінші орынбасары болып Дархан Қалетаевтың тағайындалғаны да бұл қатарды тәжірибелі жетекшімен толықтырды. Ал Президенттің Баспасөз қызметінің басшысы болып, қазақша ойлайтын қарымды журналист, ақпарат пен ішкі саясат саласының майын ішкен майталман маман Берік Уәли бауырымыздың келгені жалпы қазақ журналистерінің жалын көтеріп кетті.

Екі жылдай «Қазақстан» ұлттық арнасын білікті басқарған Ерлан Қариннің ел алдында танымал екенін ескеріп, оған жаңа қызметінде табыс тілей отырып, біз бүгін Ержан Жалбақұлы Бабақұмаровқа қысқаша тоқтала кеткенді жөн көрдік.

Ержан Бабақұмаров бойына біткен қарапайымдылығы болар, ел алдына көп шыға бермейтіні бар. Емен есікті жоғары кеңселерден ел ең алдымен атқарушыны ғана емес, адамды көргісі келетіні қазір айқын сезіліп келе жатқан заман болғандықтан, біз кәсібилігі зор Ерекеннің адамгершілігі мол азамат екеніне де баса назар аударғымыз келеді.

Үнемі ішкі саясат саласында еңбек еткендіктен де, бұл нәзік те жауапты саланың жан-жақты қыр-сырын жақсы меңгерген, тәжірибесі мол. Терең талдауларында мәселенің мәнісін тамыршыдай тап басады.

Өткен ғасырдың тоқсан-ныншы жылдарының екінші жартысында ҚР Президентінің Әкімшілігінде Ішкі саясат бөлімі меңгерушісінің орынбасары болып істеді. Сол жылдары бұнда қазіргі белгілі саясаткерлер мен саясаттанушылар Азат Перуашев, Бөріхан Нұрмұхаммедов, Айдос Сарым, Мейіржан Машандармен бірге еңбек етті.

2006–2008 жылдары Мәдениет және ақпарат вице-министрі, кейін Мәдениет және ақпарат министрлігі жауапты хатшысы болып жүргенде, ақпарат саласының жаңа тынысын ашуда жақсы қырынан көріне білді. Мемлекет қамқорлығын сезіне бастаған қазақ басылымдарының қатары көбейгені де осы жылдарға тура келеді. Ақпарат құралдарының ауылдарға жетуіне қатты назар аударатын.

Кейінгі кездері Үкімет кеңесі басшысының орынбасары, соңғы қызметі Қазақстан Республикасы Президенті Әкімшілігінің Талдау және болжамдау орталығының меңгерушісі қызметтерін абыройлы атқарды.

ҚР Саяси ғылымдар академиясының академигі (1997 жылдан), саясаттанушы Ержан Бабақұмаров көп партиялы жүйенің әлеуметтік саяси негіздерін жіті зерттеуімен ерекшеленеді. Сонымен қатар, Қазақстандағы ұлт-аралық қатынастарда кадрлық саясаттың этникалық аспектілерін талдай отырып, ұлттық мүддеміздің қорғалуында табандылық танытып келеді.

90-ыншы жылдары Қазақтың Ұлттық университеті саясаттану факультеті қабырғасында жүріп-ақ, көпшілік назарын аударып бастаған талай саяси сараптауы салмақты, талдауы терең, маңызды мақалалар жаза бастаған Ержан Бабақұмаров бүгінде 50-ден астам ғылыми жарияланымдардың, мақалалар мен кітапшалардың авторы ретінде де белгілі.

Біз салмақты саясаттанушы, сарабдал сарапшы болып табылатын Ержан Жалбақұлына жауапты жоғары қызметінде табыс тілейміз.

Қазыбек ИСА,
Qazaquni.kz

«АҚ ЖОЛ» ПАРТИЯСЫНАН ПРЕЗИДЕНТТІККЕ БІРНЕШЕ ҮМІТКЕР ШЫҒУДА...

«Ақ жол» партиясының пленумы президенттік сайлауға партия атынан түсетін үміткерлер бойынша нақты бір шешімге келе алмады.

Түркістан, Маңғыстау, Алматы облыстарының, Алматы және Нұр-Сұлтан қалаларының өкілдері партияның төрағасын ұсынды. Алайда, Перуашев әріптестерінен тек қана оның кандидатурасымен шектелмей, өзге үміткерлерге мүмкіндік беріп сұрады. «Партия лидерлерінің тізімін кеңейту қажет» екенін айтып, оның тек бір адаммен шектелмеуі тиіс екенін атап өтті. Ол сайлауға түсіп өз мүмкіндігін сынап көрмекші болған бірнеше партияластарымен ақылдасқанын хабарлады. Бірақ олардың аты-жөнін атамады.

Перуашев өз шешімін басқа үміткерлер анықталғаннан кейін қабылдайтынын айтты.

Партия төрағасы өз ұстанымын білдіргеннен кейін, Солтүстік Қазақстан облысы адвокаттар палатасының төрағасы, Петропавл қаласындағы орыс драма театрына арналған «Алаш» пьесасының авторы Евгений Кинцель өзінің кандидатурасын ұсынды. Сондай-ақ, «Ақ жол» партиясы Жамбыл облыстық филиалының төрағасы, Тараз қаласының үш мәрте мәслихат депутаты, белгілі кәсіпкер, жергілікті «Атамекен» палатасын басқарған Асан Қошмамбетов те ниетті екенін жеткізді.

Депутат Қошмамбетовтің өз пікірі бар екенін халық жақсы біледі. Әсіресе, оның мәслихаттың көпшілігіне қарсы шығып, бұрынғы шенеуніктерге емес, әлеуметтік жағдайы төмен отбасыларға көмек беруді ұсынғаны жөнінде республикалық БАҚ-та жарияланған болатын (<https://time.kz/news/archive/2007/12/20/2288>; <https://www.zakon.kz/100193-ne-inachekak-kollektivnym-pomutnieniem.html>; т.б.).

«Ақ жол» партиясы төрағасының орынбасары, «Қазақ үні» газеті президенті, белгілі ақын Қазыбек Иса бұл жолғы сайлаудың бұрынғылардан өзгешелігін, ҚР Президенті Қ-Ж.Тоқаевтың «сайлау әділ өтеді» деп, кепілдік берген сөзіне сүйеніп, майданға кіргенде бес қаруымызды сайлап, ұлттық

мүддемізді ұран етіп кіруіміз керек деп өз пікірін білдірді.

Белгілі журналист Арман Скабылұлы Перуашев өздігінен бас тартқан жағдайда партия жаңа демократиялық дәстүрді қалыптастыру мақсатында әйел адамды үміткерлікке ұсынуы қажет деген ойын білдірді. Бұл ұсыныс әріптестердің арасында өткір пікірталас туғызды.

Нәтижесінде, үш сағатқа ұласқан даудан кейін, пленум кандидаттар бойынша нақты бір шешімге келе алмады. Әзірге белгілі болғаны, үміткерлердің арасында Кинцель мен Қошмамбетовтен басқа, кәсіпкерлер, адам құқығы жөніндегі тәуелсіз сарапшы мен журналист те бар.

qazaquni.kz

Досай КЕНЖЕТАЙ:

ПРЕЗИДЕНТТІККЕ ҮМІТКЕР ҚАЗАҚ ТІЛІН БІЛЕТІНДІГІН ЕЛ АЛДЫНДА АШЫҚ ДӘЛЕЛДЕСІН!

Қазақ мемлекеттігін нығайту және жаңа зайырлы демократия жолында сайлауға түсетіндер өздерінің 7 ата-тегін ашып көрсетсін! Екінші қазақ тілін білетіндігін тест не диктант емес ел алдында ашық дәлелдесін. Оның жолы көп. Сайлаушылармен ел елді аралап кездесу өткізсін. Қазақ даласын аралағанда ол жерлерде кеше қандай тарихи оқиға болғанын ол жерлерден кімдер шыққанын, қай ру мекендегенін білетін болсын! Орыс отаршылдығы мен кеңестік кезеңдегі қазақтың ұлт болмыс ретінде қандай күйде болғанын аралаған жерінде айта алсын. Бұл болашақ Президенттің өз аузынан шыққан шынайы сөз болсын! Параққа не экранға қарап сөйлеу елге тарихқа деген мақамға деген құрметсіздік ретінде табылсын! Ондайлар тіркелгенмен сайлауға дейін осындай талаптармен іріктелсін. Содан кейін, екінші сатыда бұл негізгі сын, бүгінгі елдің әр аймағына қатысты әлеуметтік, мәдени, экономикалық, психологиялық, ұлтаралық-дінаралық және саяси, құқықтық проблемаларын анықтай алатын оның себебі мен салдарына үніле алатындығын көрсетсін. Үшінші сатыда қазақстандық саясаттың жаһандық және геополитикалық орны мен рөліне баға берсін. Тарихи, саяси және экономикалық тұрғыдан. Төртінші сатыда қазақ елі алдында жеке басы ары, қолы, жаны таза екендігін дәлелдесін... жары да отбасы да бұл сынақ компонентіне кірсін...айтар сөз көп. Бірақ бұлар болашақ үшін керек болатын тетіктер. Қазірден негізге алынса құба-құп.

Фейсбук парақшасынан

«АҚ ЖОЛ» ҚДП-НЫҢ 2018 ЖЫЛҒЫ ҚАРЖЫЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ ТУРАЛЫ ЕСЕБІ

		01.01.2018 жылға қалдық
		38 550 505
		2018
1.	Ақшалай қаражаттардың түсімдері, барлығы	463 653 559
1.1.	Оның ішінде мүшелік жарна, уақытша қайтарымды және басқа көмек	4 800 000
2.	2. Шығыстар, барлығы	492 087 374
		Оның ішінде:
2.1.	Жалақы	189 857 385
2.2.	Салықтар және әлеуметтік аударым	40 315 020
2.3.	Офистерді жалға алу	134 349 278
2.4.	Байланыс, көлік қызметтері және пошта шығындары	21 518 574
2.5.	Шығыс материалдары (кеңсе тауарлары, полиграфия өнімдері, ЖЖМ, шаруашылық тауарлары, ұйымдастыру техникасын толымдайтын картриджді қайта толтыру)	2 852 719
2.6.	Іс-сапар шығындары	13 603 555
2.7.	БАҚ-мен жұмыс	25 446 860
2.8.	Іс-шаралар өткізу	16 073 774
2.9.	Негізгі құрал-жабдықтар алу (ұйымдастыру техникасын, кеңсе жиһазы)	15 896 150
2.10.	Қайырымдылық көмек және ынталандыру (демеушілік қаражат есебінен)	2 780 000
2.11.	Өзге де шығыстар (Заң қызметі, негізгі құрал-жабдықтарды жөндеу, ақыл-кеңес беру қызметтері, банк қызметтері және т.с.с.)	29 394 059
		492 087 374
3.	2011 жылдан ауысатын уақытша көмек бойынша берешек	91 820 240
4.	01.01.2019 жылға қаражаттың қалдығы	10 116 690
		Оның ішінде:
	Касса	926 093
	Ағымдағы есеп шот	4 119 370
	Депозит Астана Банкі	5 071 227

ҚАЗАҚ ЕЛІ – ҚАРАШАҢҰЫРАҚ

ӨЗБЕК – ӨЗ АҒАМ

Өзбектер қазақ жеріне ежелден-ақ қоныстанған. Өзбектер тұтас тұрып жатқан дәстүрлі аймақ қазіргі Түркістан облысы. Этнос өкілдерінің көптеген тобы сондай-ақ Алматы, Жамбыл, Қызылорда облыстарында тұрады. Дәстүрлі айналысатын кәсібі – диканшылық, малшылық, құрылыс және сауда.

2006 жылы Өзбек мәдени орталығы құрылды. Оның қызметі мәдени-ағартушылық жұмыстарға, өзбек жастарын өз халқының салт-дәстүріне тартуға, ана тілін үйретуге бағытталған. Этномәдени бірлестіктің белсенділері республикалық мерекелерге белсенді қатысады. Ондай шаралар қазақстандық өзбектердің экономикада, мәдениетте, Қазақ елінде тұрып жатқан басқа да халықтармен достықта қол жеткізген жетістіктерінің өзіндік байқауы іспетті. Өзбек халқының мәдениеті көпқырлы және ерекше. Бірде-бір мереке арқанмен жүрушілерсіз өтпейді. Суран мен өзбек барабандарының үні концертке, шын мәнінде шығыс колоритін үстейді. Өзбектер өздерінің палуандарымен әйгілі болды. Өзбек музыкалық мәдениетінде дастандардың – лирикалық-ерлік мазмұндағы эпикалық, баяндардың алатын орны ерекше. Қазақстанда отыздай өзбек балабақшасы бар, олар да 2000-нан астам бала тәрбиеленеді. Өзбек тілінде оқытатын жүз елу мектеп жұмыс істейді. Өзбек тілінде оқытатын мектептер қазақ және орыс мектептерінен айтарлықтай көп. О бастан-ақ мектептерге оқулықтар, негізінен, Ташкенттен келетін, 1999 жылы Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі өзбек тіліндегі жана оқулықтар шығару туралы шешім қабылдады.

Қазақстанның өзбек диаспорасы ана тілін оқуға және өздерінің этникалық ерекшеліктері мен мәдениетін сақтауға белсенді түрде ұмтылыс танытып отырады. Мұны Шымкентте өзбек театрының ашылуы, мерзімді басылымдары таралымының өсуі, түрлі мәдени-бұқаралық шараларға өзбек мәдени орталығының белсенді қатысуы растайды. Мұнан бөлек қазақ телевизиясы мен радиосында өзбек тілінде хабарлар беріледі. Театрды, газеттерді, радио мен телехабарларды қаржыландыру мемлекет есебінен жүзеге асырылады.

Қазақстан Республикасы мен Өзбекстан Республикасының мәдениет, ғылым қайраткерлерімен, кәсіпкерлерімен тұрақты түрде кездесулер өткізіп тұрады.

УКРАИН ЭТНОСЫ

Қазақ еліндегі украин этносы үш жүз мыңнан астам адамды қамтиды. Қазақ жеріне алғашқы украиндар XIX ғ. келді. Украин қоныс аударушылары Қазақстан жеріне көбінесе сталиндік репрессия кезінде, тың және тынайған жерлерді игеру жылдарында келді.

Украин этносының өкілдері, негізінен, Ақмола, Шығыс Қазақстан, Батыс Қазақстан, Қарағанды, Қостанай, Павлодар, Солтүстік Қазақстан облыстарында, Нұр-Сұлтан мен Алматыда

басымырақ қоныстанған. Бүгінде украин қауымдастығының ұлттың-мәдени жаңару үдерісі жүзеге асуда. Тіл мен дәстүрлерді оқып-білу жолға қойылған. Жиырмадан астам облыстық және қалалық украин этномәдени бірлестігі жемісті жұмыс істеуде, Қазақстанның Украинамен ынтымақтастығы белсенді дамуда, екі жүз елуден аса бірлескен кәсіпорын жұмыс істеуде.

Еліміздің он бір қаласында Украинаның сенбілік және жексенбілік мектептері жұмыс істейді.

Украин этномәдени бірлестіктерінің жанында вокалды және би ансамбльдері, хор және басқа да шығармашылық ұжымдары қызмет атқарады. Олар тұрақты түрде Қазақстан Үкіметінен қаржылай қолдау алып отырады.

Қазақстандағы украин қоғамдық ұйымдарын «Украинці Қазақстану» қауымдастығы біріктіреді. Қостанай және Павлодар облыстарының өңірлерінде жергілікті биліктер украин тілінде тақырыптық радио және телехабарлар жүргізуге жәрдем көрсетуде. Қазақстан этникалық украин бірлестіктері өңірлердің мәдени өміріне қатысуда, өздерінің дәстүрлерімен және басқа да этностар өкілдерінің мәдениетімен танысуға жәрдемдеседі. Украинаның жалпы мемлекеттік шараларын өткізуге белсенді түрде тартылуда. Мысалы, Қазақстанда Украин жылын, Украинаның Тәуелсіздігі күнін, Украинаның Конституциясын, Украинадағы Голодомордың 75 жылдығын, Киев орыстары крещениесінің 1020 жылдығын, «Сөнбейтін шырағдан» халықаралық акциясын, Чернобыль атом электро-стансасында болған апаттың зардаптарын жоюға қатысқандарға құрмет көрсетуге, Шевченко күнін тойлауға, «Әлемдегі украиндар» мұражайын құруға және «Бүкіләлемдік украин некрополи»

жобасын жүзеге асыруға қатысты. Жыл сайын қазақстандық қауымға Украинадағы жоғары оқу орындарында оқу үшін жиырма бес мемлекеттік стипендия беріліп тұрады. Қазақстан мен Украинаны мына жағдай да байланыстырады: Қазақ жерінде он бір жыл бойы белгілі жазушы Тарас Шевченко айдауда болды. Маңғыстау облысы елді мекендерінің бірінде, яғни Шевченко тұрған және өзінің шығармаларын жазған үйде оның атында мұражай ашылған. Барлық қалаларда дерлік оның атында көшелер бар, Шевченко оқулары өткізіліп тұрады, Ақтауда Кобзарға орнатылған әлемдегі ең үлкен ескерткіш тұрғызылған. 2012 жылы Киевте қазақтың ұлы ақыны Жамбыл Жабаевқа ескерткіш ашылды. Ал Тарас Шевченконың туғанына 200 жыл толуына орай бұрынғы Астанада, қазіргі Нұр-Сұлтан қаласында осынау ұлы ақынға ескерткіш орнатылды.

ҰЙҒЫР АҒАЙЫНДАР

Елімізде екі жүз қырық мыңнан астам ұйғыр бар. Ұйғыр этносының өкілдері Қазақстан аумағына 1860-1880 жылдары Қытайда болған ұйғыр көтерілісі талқандалғаннан кейін қоныстана бас-

тады. 1960 және 1970 жылдары СССР мен ҚХР арасындағы шекара ашық болған кезеңде ҚазақССР-іне қоныс аударушылардың екі толқыны келді. Олар, негізінен, Алматы және Талдықорған облыстарына орнығып қалды. Ұйғырлар қазақ және орыс тілдерін жақсы меңгерген. Осының арқасында ұйғыр этносының өкілдері өнер мен қолөнершілікте кеңірек көрінеді. Ауылдық аудандарда тұратын ұйғырлардың көпшілігі дәстүрлі түрде саудамен, егіншілікпен, малшылықпен айналысады.

«Қазақстан ұйғырларының республикалық мәдени орталығы» қоғамдық бірлестігі ұйғыр мәдениетінің дәстүрі мен тілін сақтау және тарату орталығы болып табылады. Орталық жанынан барлық бағыттар бойынша ғалымдарды, ақсақалдарды, шығармашылық иелерін, әйелдерді, дәрігерлерді, суретшілерді; жастармен жұмыс, аналитикалық жұмыс, спорт, білім, «Машрап» («Мәдени мұра») кеңесі аясында мәдени мұраларды сақтау және патриоттық, тәрбие бойынша он бір кеңес құрылған. Республикалық орталықтың Қазақстанның тоғыз облысында өз филиалдары бар. Қазақстан Республикасы Ғылым академиясының Шығыстану институты жанында ұйғыртану және ұйғыр жазушыларының бөлімшесі жұмыс істейді. Ұлттық бұқара-медиа ұйғыр этносының өкілдері шоғырлана орналасқан жерлерде жинақталған. Алматы мен Алматы облысында ұйғыр тілінде он бір БАҚ шығып тұрады. Қазақ радиосында апта сайын хабар тарататын редакция жұмыс істейді. Болашақ ұрпақтың бойындағы ұлттық сана-сезімді тәрбиелеудегі маңызды элементтердің бірі – тіл мектептері. Республикада он төрт мектеп балаларды ұйғыр тілінде оқытады, елу мектепте ұйғыр тілінде оқытатын сыныптар бар. Олардың он сегізі жерсеріктері арқылы қашықтықтан оқыту жүйесіне қосылған.

Бүгінгі диаспора түрлі ұлтаралық, мәдени-бұқаралық шараларға белсенді қатысады. Қазақстан бойынша мерекелер өткізілетін жерлерде шығармашылық және көркемөнер ұжымдарының қатысуымен концерттер, театрландырылған шоу, веложорықтар, конкурстар, спорт жарыстары, викториналар, ағаш отырғызу, мерекелік жәрменкелер ұйымдастырылады.

Ұйғыр халқы монументалды діни сәулет өнері, музыкалық және әдеби шығармалар, бейнелеу өнері, әсіресе, миниатюралық кескіндеме сынды бай әрі өзіндік мәдениетке ие. Бұл К.Қожамяров атындағы Мемлекеттік республикалық ұйғыр музыкалық комедия театрын құруға негіз болды. Ол ұйғыр халқының

әлемдегі тұңғыш және жалғыз кәсіби театры. Мұнда төрт труппа: драмалық, «Нова» фольклорлық тобы, «Яшлык» эстрада тобы мен балет труппасы жұмыс істейді.

ТАТАРЫМ – ҚАТАРЫМ

Қазақстанда екі жүз елу мыңға жуық татар тұрады. Алғашқы татар қоныс аударушылардың едәуір толқыны Қазақстан жеріне сонау 1552 жылы, ал ерікті қоныстанушылар Қазақстанға XX ғасыр басында келді. Татар этносының өкілдері Қазақстанның барлық облысында теңдей орналасқан.

Татар этносының бүгінгі күнгі өкілдері еліміздің ғылым мен мәдениет сияқты барлық салаларында істейді, әсіресе, саудада, тау-кен өндірісі индустриясы мен коммерциялық медицинада басымырақ. Ауылды жерлерде мал өсірумен және диканшылықпен айналысады. Қазақстан татарларының ең ірі ұлттық бірлестігі – «Идеал» татар және татар-башқұрт қоғамдық және этномәдени орталықтары қауымдастығы. Ол он сегіз этномәдени орталықты біріктіреді. Қауымдастық татар мәдениетін сақтау мәселелері бойынша ғылыми-тәжірибелік конференциялар ұйымдастырады, жыл сайын Семей мен Өскеменде «Ертіс әуендері» музыкалық фестивалін өткізіп тұрады. Жыл сайын маусым-шілдеде республиканың барлық облыстарында ең әлемі және жарқын ұлттық мерекенің бірі – Сабантой тойланады. Онда татарларға тән қонақжайлылық, өмірге құштарлық пен оптимизм сияқты қасиеттер үндесіп жатады. Ашық-жарқын мінезділік, жаппай жұмылушылық пен қолжетімділік барлық жастарды, әлеуметтік топтар мен ұлттарды құрайтын адамдарды мерекеге еріксіз тартады.

Нұр-Сұлтан, Алматы, Павлодар, Петропавл, Өскемендегі этномәдени орталықтарында татар тілін оқытатын жексенбілік мектептер мен сыныптар ашылған. Татар тіліндегі бағдарламалар үшін мемлекет радио мен телеэфирлерден арнайы уақыт бөліп отыр. Оралда Ғабдолла Тоқай орталығы құрылды, Татар Республикасының қолдауымен ақынның мұражайы ашылды.

Татарлардың қоғамдың өмірін белсендіруге Ресей Федерациясында Қазақстан жылының және Қазақстанда Ресей жылының өткізілуі серпін берді.

Беттің материалын
әзірлегендер:
Қ. МАҒАЗ,
Г. БАҚЫТЖАНҚЫЗЫ,
А. АХМЕТ

Қазақ Ұлттық Қыздар педагогикалық университетінің 75 жылдық мерейтойы қарсаңында өткізілген «Ұлт руханиятының жанашыры» атты әдеби-музыкалық, танымдық, кеш көрнекті жазушы Сәбит Досановтың шығармашылығына арналды. Іс-шара көрінісі біршама айқын болуы үшін оқырман назарына кеш барысынан қысқаша үзінді ұсынуды орынды көреміз.

ҰЛТЫН СҮЙГЕН ЖАЗУШЫ

«Ақ аруана», «Жиырмасыншы ғасыр» роман-повестері орыс тілінде, «Ақ аруана» повесі неміс, француз тілінде сөйлеп, өз оқырманын шет елдерде де тауып жүрген құлашы кең жазушы.

Бұдан соң кеш жүргізушілері Сәбит Досановты сахна төріне шақырып, іс-шара тізгінін Қазақ әдебиеті кафедрасының профессоры, филология ғылымының кандидаты Ләззат Әділбековаға берді.

Ал осынау білім ордасының тәрбие ісі жөніндегі проректоры Жанагүл Сұлтанова жазушы шығармашылығына байланысты шағын баяндама жасады.

Осыдан кейін жиналғандардың назарына Сәбит Айтмұханұлы өмірі мен шығармашылығының айшықты сәттерін қамтитын бейнематериал ұсынылды.

Бұл — кеш модераторы Ләззат Махайқызы айтқандай, студент-жастардың жазушы шығармашылығымен жан-жақты таныса отырып, дайындаған тосынсыялары еді. Сол секілді Ж.Аншаева, Ж.Немеребаева, Г.Нұрғожа сынды қыздардың қаламгерге арнаған жырлары да көпшілікпен бірге кеш төріндегі қаламгердің де көңілін толқытқаны анық.

Сәбит Айтмұханұлы кеш модераторының:

— Сіз журналистерге берген бір сұхбатыңызда: «Тәңір берген талантты ұлтыма қызмет етуге жұмсадым», — деген екенсіз. Жалпы аға, ұлтқа қалтықсыз қызмету етуде қандай тұжырымдарды басшылыққа алар едіңіз? Сол сияқты сіздің шығармашылығыңыз талай тамаша ғұламаларымыз бен азулы сыншыларымыздың да назарынан тыс қалмай келе жатыр. Солардың ішінде әдебиет алыбы Сәбит Мұқановтың сіздің шығармашылығыңыз туралы «Үлкен әдебиеттің классигі» деп баға бергенін білеміз. Жалпы, қазіргі кездегі

шығармашылықтың насихатталуына көңіліңіз тола ма дегендей сұрақтарына ыждағаттана жауап қайтарды.

Кеш жүргізушісі: «Сіз жазушы драматург ретінде «Дауыл», «Ертең — бюро», «Тозақ шеңбері» пьесаларын жаздыңыз. Бұл да бір айрықша шығармашылық өнер. «Сәбитте жазушылық өнерімен ешкімге ұқсамайтын жаңа, тың бейне ашуға құқылы» деп бағалаған академик Серік Қирабаевтың пікіріне қарап сіздің шығармашылығыңызды жаңа буын жарыса жазып, көңілге тоқып, көкейде сақтайтынына сенімдіміз. Ендеше, бүгінде отыз томнан асатын шығармаларыңыздың іздеушісі бар екеніне күмәніміз жоқ. Сондықтан, өзіңіздің «Арманым көп, аз өмірім жетер ме?» деп аталатын өлеңдер жинағынан үзінді-композицияны факультет студенттерінің орындауында тыңдап көрсек» дей келіп, студенттер: А.Әсетова, Г.Исабек, Г.Бақытжанқызы, Л.Нұрымжан дайындаған

С.Досанов қаламынан туған өлеңдерден композиция ұсынды.

Бұдан кейін Ләззат Махайқызы:

— Өмір сізге салса да сынақтарын, Азаматтың ақ туын құлатпадың. Мамырдағы құралай салқынында,

Шаба берсін шабытты пырақтарың, — деп ақын Өтеген Оралбайұлының осынау кеш қонағына арнаған өлеңімен сөз кестелей отырып, жазушының студент-жастардың бірқатар сұрағына жауап беруін өтінді. Ол сауалдар төмендегіше түзілген еді:

1. Сіздің «Жұмбақ Жүзік» әңгімеңізде Елбасымызды ел біле бермейтін бір қасиетін баяндағаныңызды оқыдық. Сізге қояр сұрағым — Ұлт серкесінің сол сапарында көпшілік біле бермейтін тағы қандай қасиеттерін байқадыңыз?

2. Сіздің «Отыз екінші күзі»

деген аштық тақырыбындағы әңгімеңіз маған ұнады. Осы бағытта болашақта тағы қалам қозғайсыз ба?

3. Әңгімелеріңізден оқи келе, Елбасымызбен бірге көптеген іс-сапарларда болғаныңызды аңғарамыз. Ең алғаш рет Елбасымыз секілді ұлы тұлғамен сапарға аттанғанда қандай сезімде болдыңыз? Сол сапардан алған әсеріңіз қандай?

4. Жастарға қандай кітаптарды оқуға кенес бересіз?

5. «Алғашқы миллиард» әңгімесінде Н. С. Хрущев туралы: «Бұл пақырдың бойы ғана емес, ойы да аласа екен ғой» деп айтуға жүрексінебедіңіз бе?

6. Қазақтың ақиық ақыны Қ.Аманжолов туралы жазуға не тұрткі болды?

7. Сіздің алғашқы туындыларыңыздың бірі «Аруана» атты хикаяңыздың өзі оқырман арасында күні бүгінге дейін қолдан түспей оқылатын шығарма. Қазақ әдебиетіндегі көбіне тұлпар бейнесі жайында жазылған шығармалар мол. Ал Сіздің «түйе» образын алудағы мақсатыңыз қандай?

8. Сіз қазақ, орыс әдебиеті ғана емес, әлемдік әдебиет кеңістігінде белгілі адамсыз. Сіздің өзге елдің оқырмандары туралы ойыңыз?

9. Қазақ әдебиетінде Қыран бейнесін символдық тұғырға көтерген адамсыз. Өзіңіздің құс салып, аң аулайтын саятшылық өнеріңіз бар ма?

Жүргізуші:

— Сәбит Досанов шығармашылығы қазақ әдебиеттануындағы қомақты дүние болып есептеледі. Тәуелсіздіктегі шығармашылық еркіндік жазушыға тың серпіліс бергенін қазіргі кезде айналымға түсіп жатқан шығармаларынан білеміз. Сондықтан, жазушыға алдағы уақытта да тың ойлар мен табысты еңбек, зор денсаулық тілейміз.

Жазушы Сәбит Досановтың кеш барысында студент-жастарға айтқан тілегінен:

— Мен қыздарыма ақыл емес, тілек айтқым келеді, — деді белгілі қаламгер. — Өйткені, «Асыл — тастан, ақыл — жастан» деген сөз бар. Мен сіздерге ең алдымен еңбекшіл болуды тілеймін. Әрқашан талмай ізденуді әдет қылыңыздар. Одан соң өмірлік жар таңдауда қателеспеулеріңді қалаймын. Біреудің байлығына, атағына, мансабына еш қызықпаған жөн. Жалпы, жар таңдау мүмкіндігі адамға бір-ақ рет берілетін болу керек. Алла-тағала сіздердің ешқайсыңызға екінші мәрте жар тандатпай-ақ қойсын деп тілеймін.

Одан соң біздің бәріміз де Ұлтқа қызмет етуіміз керек. Ұлтшыл болыңыздар. Өйткені, айналамызда Ел мен Жерге көз алартқан сұғанақ жұрттар көп. Отанды сүйіңіздер. Ол үшін алысқа бармай-ақ, әр жылдарда осы жоғары оқу орнын басқарған апайларыңыздың азаматтығынан үлгі алсаңыздар жетіп жатыр.

Және ешқашан да Қазақ қызына тән ибалықты ұмытпаңыздар.

Өзара сырласу, бүкпесіз пікіралысу сипатында өрбіген кеш тартымды ән-күйге ұласты.

Гүлмира САДЫҚ

1. РОМАНТИКА

Тұрмыс-тіршілік қаншалықты ұсқынсыз болса, сол ұсқынсыз әлемді өз жанының көркем бояуларымен құлпыттып жіберетін жандар болады. Романтик дегеніміз – солар.

Тоғызыншы класты бітірген жылы радиодан «16 жасар чемпион» деген музыкамен әрленген ұзақ хабар тындадым. Есім кетіп тындадым. Бокстан! Әлем чемпионы! Қазақ! Бар болғаны он алты жаста! Отырған орныма байыздай алмай, қайта-қайта кезіп кетіп, бір ысынып, бір суынып тындадым. Ең сонынан «уһ» деп жаным жай тапқан сәтте диктор: «Бұл тындағандарыңыз жазушы Бердібек Соқпақбаевтың жана повесінен радиосценарий», – деп хабарлады.

Бердібек Соқпақбаев деген жазушыны сол сәтте, қас-қағым сәтте мойындадым, ынтықтым. Шіркін-ай, бір көрсем деген арманға жан төрімнен орын беріп үлгердім.

Алматыға келген соң Бердібек Соқпақбаевты іздей бастадым.

Алыстан бір көрсем жетеді. Одан артық маған ештеңе керегі жоқ. Сөйтіп жүргенде бір студент айтты. Бізге Қайнекей Жармағамбетов деген жазушы аға сабақ береді екен деп. Асыға күттім. Күндердің күнінде ол кісіні де көрдім. Бірінші сұрағым:

– Аға, Бердібек Соқпақбаевты білесіз бе?

– Білгенде қандай, – деді Қайнекей ұстазымыз. – Оны қайтейін деп едің?

– Кездесуге шақырсақ. Кездесуге шақырдық. Келді. Екі сағат па, үш сағат па отырды. Әңгіме-дүкенге қандық. Ол кісі ерекше шабыттанып, көтеріңкі көңілде шалқынқырап сөйледі.

Кездесу соңында, басқалардан гөрі көбірек сұрақ қойған болуым керек, мені қасына шақырды.

– Әй, қара бала, тағы да бірдеңе сұрайын деп тұрсың ба?

– Жоқ, – дедім. – Рұқсат болса мен сізді үйіңізге шығарып салсам.

Студенттер пір тұтып тұрған, шалқып сөйлеп тұрған атақты ағамыз, бет-келбеті кенет өзгеріп, түтігіп, абыржып, ештеңе дей алмай қалды.

Ол кісі менің ұсынысымды теріс түсінді ме екен деген күдік келді. Ашқұрсақ студент тұрмысы күйлі жазушының үйіне барып сұғанақ көңіліне оңай олжа іздеп тұр ма екен дегендей өзім де қипақтап қалдым.

Ұмытпасам, қараша айының кезі еді. Кумир жазушым жұқа қара плащын асықпай киді де, Қайнекеймен, басқа мұғалімдермен қол алысып қоштасып, есікке беттеді. Есікті аша беріп жалт бұрылды, көзбен іздеп мені тауып алды:

– Әй, қара бала, жүр, сен мені шығарып сал, – деді.

Сол күні, сол сағатта сол кездегі қазақ жастарының арасында менен бақытты ешкім болған жоқ шығар деп ойлаймын. Сыртқа шықтық. Трамвайға отырдық.

Отырдық деген жәй сөз, түнгі сағат ондардың шамасы еді, екі вагон лық толы екен, түрегеп тұрдық. Сөйлесе алмадық. Қазіргі Төле би көшесінің басынан аяғына дейін жүретін «бірінші» деп аталатын трамваймен «он сегізінші линия» деген жерге дейін шоқырақтатып әрең жеттік. Сол арадан түскен соң әлде бір сасық өзеннің бойы-

ШЫН ТАЛАНТТЫҢ АЛДЫНДА

Әкім ТАРАЗИ,
ҚР Мемлекеттік сыйлығының
лауреаты

мен төмен жүрдік. Бір-біріне мінгескен сығырық көз, жатаған тамдар (кейін білдім ғой, ол жақта ылғи шешендер тұрады екен). Сол жатаған тамдардың бірінің қасына кеп тоқтадық. Әлі есімде, сығырық көз терезесі менің кіндігімнен ғана келеді. Ұлы тұлға (сол сәттегі Әкім үшін, бірінші курс студенті үшін) әлденеге күбіжіктеп тұрды да:

– Ал, бала, мен үйге жеттім. Үйге кіріп шай ішесің бе, әлде...

Сездім. Ұқтым. Алдын алып үлгердім.

– Жок-жок, аға мен үйге жетіп алайын, кеш боп қалды ғой!

Ол кезде трамвай сирек жүретін. Бір сағаттай аялдамада тұрдым. Қырық минуттай жолда жүрдім. Бірақ қиналған жоқпын. Аялдамада әндетіп тұрдым. Трамвай ішінде әндетіп отырдым. Жатақханаға әндетіп кірдім. Сол күні, сол сәтте Қазақстандағы жастардың арасында менен бақытты жан бола қойған жоқ шығар!

Ұлы тұлғаның (сол кездегі Әкім Тарази үшін) неге күмілжігенін, неге кібіртіктегенін, үйіне кірмей, «жок-жок» деп бұрыла берген бозбалаға, неге асығыс қол беріп үлгергенін кейін, жылдар өткен соң, өзім де сол Тастақта, сол шешен ауылында, әлдекімдердің тауық қорасын жалдап өмір кешкен кезде бір-ақ түсіндім.

Романтик болу, дегенмен, жақсы. Рас айттам.

2. «ШЫНТАҚПЕН ЖҰМЫС ІСТЕУ»

Келе-келе «16 жасар чемпионға» тісқаққан студенттің көңілі толмайтын болды. Оның есесіне «Менің атым – Қожа», оның есесіне «Болашаққа жол» сияқты қарапайым, қарапайымдылығымен құнды дүниелер келді әдебиет әлеміне.

Ол екі шығарма жер көлемі

жағынан Индиядан сәл-ақ кем түсетін қазақ топырағына сыймай, шет елдерді аралап кетті. Сол кездің өзінде сол екі туынды отыз-қырық тілге аударылып, киноға түсірілді. Киноға түскен соң бұл екі шығарманың бағы бұрынғыдан жана түсті. Енді ол дүниелер елу-алпыс тілге аударылды. Сол екеуін қанағат тұтып жүргенде оқырман Әкімнің қолына «Өлгендер қайтып келмейді» деген ғажап роман түсті.

Қолдан жасалған «әдебиеттен» әбден мезі болған көңілім қаны сорғалаған шындықты көргенде тынысым кеңіп сала берді. Отыра қалып мақала жазайын. Жазайын да «Жұлдызға» апарып берейін. Сондағы айтқан ойым: болашақ оқырмандар, келесі ғасыр оқырмандары екінші дүниежүзілік соғыс кезіндегі тыл деп аталатын тірлік-тұрмыстың шын бейнесін іздесе

оны Шыңғыс Айтматовтың «Жәмиласынан» таппайды. Бердібек Соқпақбаевтың «Өлгендер қайтып келмейді» романынан табады деген ой еді. Махаббат деген сезім табаны қара жерге, қара топыраққа тиіп тұрса ғана құнды сезім. Табаны жерге тимеген бояма сезім болашақ оқырманның көкейінен тұрақты орын теппейді деген сияқты ойлар айттым.

Мақала басылды. Күзелің басылды. Сол күзелген мақаланың өзі талайлардың көңілін күйзелтіп кетіпті. Әлдекімдер Қырғызстанға телефон шалыпты. Шыңғысқа шағым айтыпты. Сені мына бір қазақтың баласы сынапты дейді ғой, баяғы. Шығаңмен ара-қатынасымыз жақсы еді. Қызметіміз денгейлес еді. Барысып-келісіп жүрген едік. Содан кейін арамыздан әлдебір мысықтілеу, мысықтабан «жанашырлар» өтіп кеткенін сездім.

Кинода жүрген шындықты бетке айтып үйренген қайран басым әдебиетке араласа беріп

алғашқы сокқыны солай жедім.

«Өлгендер қайтып келмейді» деген роман жарық көргенше Бердібекті аса қатты күндеушілер аз еді. Ол туралы сөз болғанда: «Ол балалар жазушысы ғой» деп төмендетіңкіреп сөйлеп, өз жайына қалдыра беретін. Үзеңгілес жолдастары, бәйгеге бірге түскен «достары» одан аса қауіптенбейтін.

Нағыз талантты жазушының қолына түссе, қаламына іліксе, көркемдік санасынан нәр алып, оқырманның қолына тисе өлгендердің де қайтып келетінін қызғаншақ қауым қапысыз түсінді-ау деймін. Бердібек туралы оқырмандар арасында қызу талас, бірі тәнті болып, бірі тәлкек қылып түрлі ойлар айтыла бастады. Орталық Комитеттің сыбыр сөзбен ғана шешілетін, ыммен ғана ұғысатын кабинеттерінде жасалатын бірінші дәрежелі, екінші дәрежелі, үшінші дәрежелі жазушылардың тізімін Бердібек ағамыз бытшыт қылды. Ол тізімдер, ол дәрежелер жазушының талантын дәріптеп, бағалап жасалмайтын. Ол тізімдер, дәрежелер жазушының аппаратқа қаншалықты жақындығын, саясатқа қаншалықты сай келетіндігін көрсетіп тұратын. Құйысқан тістесіл келе жатқан достарын Бердібек тәтті түстен айырды. Өзіне деген сезім күштен айырды. Талайлардан маза кетті.

Сол тұста шынтақпен жұмыс істеу басталды. Шынтақпен жұмыс істеу – орыс тілінен тікелей аударылған «калька». Кең далада өмір сүрген қазаққа шынтақпен жұмыс істеу деген

ӨМІРДЕРЕК

Бердібек Соқпақбаев

1924 жылы Алматы облысының Нарынқол ауылында туған. Абай атындағы Қазақ педагогикалық институтын, кейіннен Мәскеуде Жоғары әдеби курсты бітірген. Біраз жыл ауыл мектебінде бала оқытқан. «Қазақ Әдебиеті» газетінде, «Балдырған» журналында, Ш. Айманов атындағы «Қазақфильм» киностудиясында істеген. Қазақстан Жазушылар одағында балалар әдебиеті жөніндегі әдеби кеңесші болған. Шығармашылық жолын өлеңмен бастап, 1950 жылы «Бұлақ» атты жыр жинағын шығарған. Кейін балалар мен жасөспірімдерге арналған жиырмадан астам әңгіме, повесть, роман кітаптарын ұсынды. «Менің атым Қожа», «Балалық шаққа саяхат», «Бозтөбеде бір қыз бар», «Өлгендер қайтып келмейді» және «Қайдасың, Гауһар?» секілді туындылары СССР халықтарының және шетелдердің көптеген тілдеріне аударылып, сахналық, экрандық нұсқаға айналған. 1967 жылы Балалар мен жасөспірімдерге арналған фильмдердің Канн қаласында (Франция) өткен халықаралық фестивалында «Менің атым Қожа» фильмі (Б.Соқпақбаевтың сценарийі) арнаулы жүлдеге ие болды. Қазақ ССР Жоғарғы Кеңесінің Құрмет Грамотасымен марапатталған.

пікір айтылғанын мен білмеймін, бірақ «өз ауылымызда» өсек-аяң гу ете қалды. Жас та болсақ естіп-біліп жүрдік.

— Бердібекті құдай ұрыпты, — деді бір ағамыз.

— Килікпейтін жерге килігіпті, — деді екінші ағамыз.

Шынтақтары күштілері шындықты қайтсын. Кеше ғана бірге жүрген достарын таптап кетті де, көздері аларып, қызбалана кицулап, «классиктер мекені» деп аталатын мәреге қарай екіленіп тарта берді.

Сол кезде Бердібек ағаның

ЗАМАН ДА ӘЛСІЗ

ұғым ене қоймаған. Енсе де сіне қоймаған. Бірақ қазақ әдебиеті деген ұғым дарынсыздар үшін бес-алты адамның тізімімен шектелетін. Сол тізімге тосынан біреу кірсе, төмендегі «соңғы фамилиялар» сызылып қалуға тиіс. Дарынымен ала алмаса, арсыздықпен алуға тырысатын әдет бар. Шынтақпен жұмыс істеу деген — сол.

Бекен аңқау адам еді. Ташкентте Азия, Африка жазушыларының конференциясына өтпек. Бір баратын адам сен едің. Тізімде сен неге жоқсың деп ақыл айтушылар ақыры ол кісіге үлкен жиынның төралқасына жеделхат жібер деп көндіреді. Саясаттан аулақ жүрген ағамыз, арамдықтан да аулақ жүрген ағамыз біреулер дайындап берген мәтінге қол қояды. Ол жеделхатқа астаналардың астанасында қандай

— Ойнақтаған тайлақ от басады деген осы, — деді үшінші ағамыз.

— Енді құриды ол! — деді төртінші ағамыз.

«Не бүлдіріпті?» дегенге алған жауабымыз.

«Ташкентке мені шақырыңдар. Бар шындықты мен айтып беремін!» — деген көрінеді.

Содан кейін Бердібек ағамыз коқан-локқыны, құқайды астаналардың астанасынан емес, өзіміздің «тас асқабақтардан» көре бастады. Бірақ астана Соқпақбаевтың шығармаларын қалыптасқан даңғыл жолынан шығарып тастаған жоқ. Қожа бала басқа тілдерде сөйлей берді. Өрісі кеңейе берді. Москвада да жыл сайын шығып жатты.

Бірақ алаң мен күдік билеген Алматы Бердібекті барлық тізімдерден шығарып тастады. Аты аталмайтын болды. Кітаптары басылмайтын болды.

қатты күйзеліп жүргенін Сайын екеуіміз талай аңғарғанбыз. Ол кісінің бізге деген ниеті ерекше еді. Бірақ біздің қолда не тұр? Қырыққа келіп қалсақ та сарыауыз балапан деген атак-дәрежден әлі құтыла алмай жүрген кезіміз.

3. ҚҰЛАЗЫҒАН КӨНІЛ ҚЫЗЫҚ ІЗДЕЙДІ

Сол кезде ғой Бердібек ағамыздың машина сатып алғаны. Оның өзі «Москвич». Оның өзі «Москвичтің» ескі түрі. Сегізінші деп аталатын ба, қалай. Сайынды алдына отырғызады. «Сен көк свет пен қызыл светті айтып отыр», — дейді. Мені артына отырғызады. «Сен... берік бол, — дейді. — Мен сияқты шеберлердің бірі келіп сауырымыздан сүзіп кетіп жүрмесін!», — дейді. Кейде ол машинаға Өтебай Қанахин ағамыз да мінеді. Бекеннің ол кісіге беретін тапсырмасы: «Газ бен тормозды шатастыра беремін, сен соған ие бол!» — дейтін.

Бекен ашық терезеден басын сырқа шығарып алатын. Алда кетіп бара жатқан машиналарға немесе көшеден қиғаштай өтіп келе жатқан жүргіндерге айқайлап ұрысып келе жататын.

— Әй, тез жүрсенші. Әй, тез өтіп кетсенші!.. Ойпыр-ай, мына біреуді қайтсем екен, басып өтсем бе екен, баспай-ақ қойсам ба екен?! — деп күйіп-пісетін.

Бекеннің машинасына міну қауіпті. Оны білеміз. Білсек те көңілін қимаймыз. Өзі қағажу көріп жүргенде қабағын баққанымыз жөн.

Ағамыздың қасынан көп табылатын болдық. Бізге еті әбден үйренді. Күндердің күнінде аға-

мыз көңіл түкпіріндегі күпті тілегін бізге батылдана айтып салды.

— Әй, қу балалар, — деді. — Осындайда бір ағаларыңның алдына ән салатын, би билейтін кәнізактарды шақырмайсындар ма!

Бекеннің таудағы саяжайына дастарқан жайылды. Би билейтін, ән айтатын кәнізактар келді. Консерваторияның студенттері еді.

Келесі күні ағамыз Сайын екеуімізді кезек-кезек құшақтап, бетімізден сүйді.

— Өй, сендерге рақмет, бір жасап қалдым ғой. Адам болып қалдым ғой, — деді. Мәселе ол кісінің құшақтағанында, сүйгенінде емес еді. Мәселе ол кісінің сол сәтте айтқан келесі сөздерінде еді.

— «Ой» деген иттің соңына еріп, өзім де әбден ит болып кетіп едім. Ой деген жаман ғой. Ойдың түбіне ешкім жеткен емес! — деді Бекен.

Дәл сол сәтте түсіне қойдым десем өтірік болар. «Ой» деген тажалдың үрейінен шын жазушы неге қорқатынын осы күнде ғана жобалаймын. Қасқырдай талап жатса, таланып жатсаң, дос дегендерің қас боп шықса, ой деген тереңдік емес, құрдымға айналатын тәрізді.

4. СЕРВАНТЕСТІҢ ҚАТЫСЫ ҚАНША?

Бердібек ағамыз туралы эссені басқаша түйіндегім келеді. Дәстүрді бұзғым келеді.

Үлкен баспалардың бірінде орыс жазушысы істейді. Құлағын шулатпай-ақ қояйын, атын

атамайын. Қутындап жүретін көңілді адам еді. Бір күні кездесем құрт түсіп кетіпті. Көзінде от калмапты. Шашы ағарып кеткен. — Өй, саған не болған?

Сонда соның айтқан сыры еді. Әлгі байқұс сегіз жыл кезекте тұрады. Үй алудың кезегі. Жергілікті комитеттегі ұзын тізімнің алдына шығады. Ендігі кезек — бұныкі. Баспаға үй де бөлінеді. Құжаттарын әзірлей бастайды. Үй алатын болады. Әне-міне... Ертен үйдің кілт қолға тиеді деп тұрғанда сол баспаның бір қызметкері, ол да жазушы, ішінкіреп келіп әлгі байқұсқа тиіседі. Қатты сөздер айтады. Дәлізде бұл екеуіне қарап және екі жігіт тұрады. Бірақ олар екеуіне араша түспейді.

Бұл айтады:

— Әй, жігіттер, көрдіңдер ме, мынау мені жазықсыз балағаттап тұр ғой, — дейді. — Мен ештеңе дегем жоқпын ғой, — дейді. — Аузымды ашқан жоқпын ғой, — дейді.

Анау екі жігіт үндемей бұрылып кетеді.

Келесі күні пәтердің кілті үндемей бұрылып кеткен екі жігіттің бірінің қолына тиеді. Орға жығып кету, шынтақпен жұмыс істеу деген сұрқия саясаттың бір ғана көрінісі еді бұл.

Бекенді еске алғанда және үш жазушының бейнесі көз алдыма келе береді. Олардың бірі — Ғабдол Сланов ағамыз. Екіншісі — Хамза Есенжанов. Үшіншісі — Сервантес.

Бұл арада Сервантестің қандай қатысы бар деп оқырман шіркін маған одыра қарауы мүмкін. Сервантес қатардағы көп жазушының бірі еді. Өлең де жазған, роман да жазған, драма да жазған. 1605 жылы ол кісі атақты «Дон Кихот» романының бірінші кітабын бітірді. Дон Кихот тарихи ұйқыда мүлгіп жатқан Испанияны дүр сілкіндірді. Қатар жүрген достары шошып оянды. Бір-бірімен айтысып жүрген, бірінің кеңірдегін бірі жұлып жеп жүрген өзі құралпы, орта қолды жазушысымақтар келіспей-ақ бірігіп Сервантесті бас салды. Сервантесті түрмеге жаптырды. Қан жоса қылды. Жанын. Арын. 1615 жылы түрмеде жатып жазған романының екінші кітабын бастырды. Қысқада кеткен кегі, ұзында кеткен өші жоқ еді Сервантестің. Ешкімде шаруасы жоқ еді. Бірақ, қайта таланды. Қан-жоса болды. Жаны. Ары. Бір жылға жетер-жетпесте дүниеден өтті. Ішқұсадан. Сервантес өлді деп ойлады тоғышарлар. Бірақ өлген Сервантес қайтып келе берді. Бірақ өлген Дон Кихот қайтып келе берді. Содан бері, міне, төрт ғасырдай уақыт өтті, тоғышарлар мен ергежейлілерде маза жоқ.

Кейініректе Өтежан Нұрғалиевтің поэмасы жарық көрді. «Қазақ әдебиетінде». Толғау-жыр аса үлкен шабытпен жазылған екен. Маған қатты әсер етті. Бердібек ағамыз дүниеден өткен шақта қасында болған жоқпын. Анығын білмеймін. Біреулер:

— Жала! — деді. Біреулер: — Өтірік! — деді. — Әруаққа неге тиіседі! — деушілер де табылды.

Бердібек ағамыз дүниеден өткен шақта қасында болған жоқпын. Анығын білмеймін. Бірақ Өтежан поэмасындағы көркемдік шындыққа сендім. Сенгім келеді. Бердібек ағамыз сондай адам еді.

Шын таланттың алдында заман да әлсіз.

Почему топят Алматы?! Коренные алмаатинцы, да и не только они, могли заметить: в южном мегаполисе в последние годы участились «потопы». Может быть, раньше дождей, ливней было на порядок меньше, чем сейчас? Нет, дождей не стало настолько больше, хотя климатические изменения заметны: например, в Алматы в последние годы дожди идут и зимой, да и летом нет прежней удушающей жары.

ПОЧЕМУ ТОПИТ АЛМАТЫ?!?

ПОЧЕМУ ГОРОД ЗАТАПЛИВАЕТСЯ В ПОСЛЕДНИЕ ГОДЫ?

Когда 16 мая 2016 г. в Алматы выпало 32 мм осадков, синоптики отметили, что такие сильные дожди характерны для климата мегаполиса: «Метеостанция в Алматы более 150 лет работает. Архивные данные и анализ показывают, что грозовые дожди, порывистый ветер, град, дожди ливневого характера — это нормально для нашего климата. Разумеется, такие сильные дожди от 15 до 30 мм — не частое явление. Раз в 3-5 лет повторяется явление».

Тогда по какой причине город затопливается каждый год после очередного сильного ливня или продолжительного дождя, как это случилось на днях? Все-таки в таких масштабах раньше не было потоков воды — в советское время они случались очень редко.

А после дождя 6 апреля арыки были переполнены, по дорогам и дворам текли реки, которые невозможно перейти или обойти, и могли спасти лишь резиновые сапоги. В нескольких частях города прямо под машинами размыло асфальт, деревья падали на автомобили, а на дорогах возникли огромные пробки из-за потоков воды: на Аль-Фараби, Абая, Достык, Толе би и т. д. При этом нередко забита ливневка. Арыки или забиты мусором, или замурованы, а на некоторых улицах перекрыты плитками. Не говоря об отсутствии арыков в некоторых районах города, особенно в новых. Также заполнены мусором, грунтом реки и речки.

В Жетысуском районе Алматы затопило 19 частных домов. А в микрорайоне Саялы Алатауского района затопило подвалы и квартиры в новых домах. 15 многоэтажек были возведены в 2018 г., но ключи от квартир управление жилищной политики Алматы стало выдавать с марта 2019 г. Оказалось, была проблема с колодцами и ливневкой.

Станным образом местные власти не дружили с арычной системой, которая исправно работала еще с досоветских времен в нашем городе. Например, весной прошлого года от большой воды в микрорайоне Ожет Алатауского района Алматы без крова остались десятки семей, сотни жилых построек были подтопленными. А ведь жители этого района 20 лет просили местные власти решить проблему с арыками, но там так и не провели арычную систему.

Советское время показало не только эффективность и пользу арыков, из которых брали воду для полива зеленых насаждений, они были своего рода средством кондиционирования. Не говоря о прямом назначении — для отвода стоков во время дождей и ливней. Арычная система наряду с цветниками и «зеленым нарядом» была одной из главных достопримечательностей

города.

Когда я приехал учиться в Алма-Ату, то застал арыки с кристально чистой и прохладной водой. Простое хождение по тротуару в тени высоких и густых деревьев по обеим сторонам с ощутимой прохладой от арычной воды — это незабываемые ощущения живой Алма-Аты! А старожилы рассказывали, что раньше воду брали прямо из арыков для чая — до того она была чистая и вкусная, лучше, чем водопроводная.

Ныне не только нет арычной воды — сама арычная система под угрозой. Конечно, обновляются старые арычные лотки на новые по многим улицам. Но нередко арыки заканчиваются, упираются в тупик, потому что нет былой арычной системы, а отдельные прерывистые цепи арыков — это не выход и не спасение от подтоплений.

АЛМАТЫ ПОТЕРЯЛ ЗНАМЕНИТЫЙ «ЗЕЛЕНый НАРЯД»

В целом Алматы уже потерял свой знаменитый «зеленый наряд» — это и вырубка садов, деревьев, кустарников, и малочисленность скверов, цветников, а в центре — открытые пространства городской среды покрыты плитками и бетоном.

К примеру, многочисленные цветники в Алма-Ате были отличительной чертой города. Помните, знаменитый цветник на ул. Богенбай батыра (быв. Кирова), напротив Главпочтамта? Это были потрясающие места для горожан, очень человеческое место. Или перед Дворцом республики были цветники, фонтаны. Какая была необходимость их сносить?!

Ведь это не просто цветники, трава, не просто деревья, кустарники, не просто грунт открытого пространства — они необходимы для впитывания и удержания дождевой воды. Не говоря об очищении воздуха и здоровья природы.

Асфальт, бетон, плитки не впитывают воду, что значительно увеличивает вероятность подтоплений, к тому же они повышают

температуру воздуха и загрязняют его. По этой причине в южном мегаполисе зачастую наводнения после дождей.

Город теряет свою неповторимую особенность: на смену живой природе приходит мертвая. Например, недалеко от городского акимата вырубил живые деревья, взамен поставил искусственные деревья! Искусственные деревья имеются и в других местах: возле памятника Абаю и т. д. В некоторых местах можно увидеть арки с искусственными цветами.

В Алматы нельзя жить без садов, аллей, зелени и арыков, пройти под солнцем без тени деревьев — большое испытание, и такие «безжизненные» пространства увеличиваются с каждым годом — свободные места закатывают в асфальт, покрывают плитками. «Мода» на тротуарную плитку привела к тому, что под нее стали замуровывать деревья, оставляя открытым минимальное пространство, что приведет к гибели растений через несколько лет.

Посмотрите проекты реконструкции улиц: Абая, Абылай хана, Достык, Назарбаева и т. д., а также уже реконструированные части этих и других улиц. Везде убираются «защитные» деревья с двух сторон тротуаров и освободившее пространство покрывают плитками, местами — фонтанчики, скамейки, кое-где — одинокие маленькие деревья. И арыков не видно. В итоге, дождевой воде — полный простор для подтопления дорог, улиц и дворов, что и случилось 6 апреля. Дворы, кстати, тоже замурованы в бетон и заставлены машинами — мало осталось открытого пространства, деревьев, зелени, скамеек, детских площадок.

Знаменитые алмаатинские аллеи вдоль тротуаров — легкие города и защита пешеходов в знойные дни — уходят в прошлое, взамен приходят бездушные камень, плитки, бетон — солнце, жара, грязь на головы жителей.

Когда строили станцию метро «Москва», прекрасную аллею превратили в пустыню с этими натянутыми куцыми венниками, типа

саженцами. Теперь там летом невозможно ходить днем, умираешь от жары — явно реконструкцию города делали приезжие «реформаторы». Часто апробированная временная практика лучше, чем «красоты» зарубежных архитекторов, пусть даже самого Яна Гейла, — ведь они не знают местной специфики.

Конечно, этого архитектора приглашал предыдущий аким, и реконструкция центра города началась по его проектам до прихода Бауыржана Байбека. Пришло время признать, что наряду с позитивными сторонами — развитие общественного транспорта, пешеходных улиц и т. д. — есть непродуманные

детали, в частности вытеснение деревьев и зелени плитками и бетоном. Например, на реконструированной улице Панфилова мало деревьев и зелени.

НЕОБХОДИМО ВОССТАНОВЛЕНИЕ АРЫЧНОЙ СИСТЕМЫ И «ЗЕЛЕНОГО НАРЯДА»

Работавшая в советское время арычная система по инерции вырвалась в первое десятилетие независимости. «Дикий капитализм» внес свои коррективы наперекор градостроительным нормам: захват земли общего пользования, вырубка деревьев, садов, закрытие открытого пространства плитками, бетоном, асфальтом, уничтожение арыков и т. д.

А теперь в придачу закрывают плиты существующие арыки — они намного теряют в функциональности, при сильном дожде от таких арыков будет мало пользы — нередко решетки выступают над плитками. Не говоря о трудности очистки их от мусора. Известно, что обычно забиваются арычные переходы под дорогами. Если открытые арыки можно вычистить лопатами от грязи, грунта, то в трубах под дорогами — крайне трудно.

Аргументы закрытия арыков: мол, случаются аварии и машины попадают в арыки. Если нарушаются правила дорожного движения, то надо наказывать нарушителей, а не закрывать арыки. К тому же можно поднять бордюры на 10-20 см.

Если раньше лотки были с отверстиями, чтобы вода поступала к деревьям и кустарникам, то в закрытых арыках используют лотки без отверстий, а к деревьям проводят поливочный водопровод, чтобы через пластиковые трубы поступала вода. Будет ли работать такая система — большой вопрос.

В целом снизилась общая культура и жителей мегаполиса, и работников коммунальных служб. Мусор стал настоящим социальным бедствием — им засоряются арыки, ливневка, колодцы, речки. За выброс мусора в неполюженном месте необходимо установить большие штрафы; улучшить работу комму-

нальных служб, особенно в верхней части города, в частном секторе. Также уборщики мусора нередко сбрасывают листья в арыки.

Официальные лица признают, что в последние годы подтопление происходит из-за того, что предгорная местность оказалась массово и хаотично застроена, и эта застройка препятствует дренажу ливневой воды в землю.

Это говорит о том, что в годы независимости не был принят генеральный план развития города, как было в советское время, структуры акимата, отвечающие за архитектуру, не работали. Принятый (и обновленный) в последние годы генплан сможет ли решить многие проблемы — под вопросом. Отказ от традиций советского градостроительства, когда компетентные архитекторы и строители на основе генплана решали задачи развития города, привел к известным проблемам: подтоплению, загрязнению, автомобильным заторам, мусору на улицах, оползням в верхней части и др.

Старую арычную систему не только нужно восстановить и построить новые арыки, но и дополнить, где это необходимо, ливневой канализацией. Приостановить принятую реконструкцию некоторых улиц с тем, чтобы восстановить «зеленый наряд» и арычную систему, вернуть былую славу зеленого города, вернуть живую душу города — пустить воду по арыкам.

Цветник в 1960-х годах на ул. Кирова, напротив Главпочтамта

Азат ПЕРУАШЕВ:

НАМ ЕСТЬ ЧЕМУ ПОУЧИТЬСЯ У УКРАИНЫ

Лидер партии «Ак жол» рассказал caravan.kz о внеочередных президентских выборах, диктаторах и грязных технологиях. Самый ожидаемый кандидат от парламентского меньшинства Азат ПЕРУАШЕВ пока сохраняет интригу о своем участии в предвыборной гонке на пост главы государства. Что это – расстановка приоритетов или вопрос цены? Об этом мы поинтересовались у лидера «Ак жола».

– Откровенно говоря, многие журналисты были разочарованы тем, как вы уклонились от вопроса, готовы ли стать кандидатом в президенты. С чем связана такая недосказанность?

– Прежде всего – с уважением к коллегам. Решение об участии в выборах, и тем более о выдвижении персональных кандидатур – относится к исключительной компетенции съезда. Хотя мне и льстит мнение журналистов, как о единственном претенденте от «Ак жола», но это не совсем так. Мы же демократическая партия, в конце концов. И у председателя партии есть предел полномочий, как и у председателя совета директоров в акционерном обществе. Поэтому нужно проявить сдержанность и дожидаться официального решения съезда.

– Что-то вы не сильно сдерживались, когда прослезились на церемонии отставки Нурсултана Назарбаева. Многие расценили это как пиар.

– Меня иногда умиляет тяга публики перемывать косточки политикам, забывая, что строительством государства – это часть их жизни. Для кого-то независимость – понятие абстрактное, как нечто, происходящее в параллельной вселенной. А для меня дорога к ней пролегла через всю судьбу, начиная с зимы 1986-го, когда казахи вдруг стали изгоями и не понимали за что. И это особенно остро чувствовалось, если вы учились и служили вдали от родины. Много было потом: надежды, разочарования, ошибки и победы.

Назарбаев доказал миру, что мы достойная и состоявшаяся нация. Да, у меня навернулась слеза, когда я вновь вспомнил весь этот путь. И сегодня я бы не пожалел ничего, чтобы мы его прошли, но уже с нынешним опытом.

Этого не сможет понять тот, кто сам не сомневался, не преодолевал трудностей, жил в своем мире или в собственном компьютере. Наконец, всегда найдутся люди, которым просто не нравятся мои взгляды, моя физиономия. Это нормально, я же не доллар, чтобы всем нравиться. Но многие мои друзья, сильные и жесткие по жизни мужчины, тоже испытали похожие эмоции.

– Значит, не случайно говорят, что сентиментальность – признак диктаторов.

– Ха-ха (смеется). Да, тоже читал, будто Муссолини плакал от

песен, а «усмиритель» Будапешта Андропов писал грустные стихи... Но если я и «диктатор», то прежде всего по отношению к себе.

– Не спугнет ваш «диктат» женский электорат, который умилялся вашей сентиментальностью?

– И такое было? Надо же. Надеюсь, что уж кто-то, а женщины простят и поймут. Как говорится, кто не жалеет о прошлом, у того нет сердца, а кто не работает над будущим – у того нет головы. У полноценного мужчины должны быть и сила, и эмоции. Что толку от твоей нежности, если не можешь защитить близких? Или чего стоят мускулы, если некому прислониться к твоему плечу? Надеюсь, что я все-таки отношусь к такому типу мужчин, у которых всё на месте.

– Тогда почему бы не заявить и о президентских амбициях?

– В больших организациях есть важное правило. Если первому руководителю нужно обсудить вопрос, он сначала выслушает коллег, чтобы не давить авторитетом, вывить и те варианты, которые не лежат на поверхности.

– И как результаты?

– Возможно, я вас разочарую, но у нас уже обозначились 6–7 фигур из разных регионов, в основном предприниматели, есть и крупные бизнесмены, и даже женщины.

– Я вас тоже, возможно, разочарую, но избыток кандидатов, как показали выборы в Украине, тоже не панацея.

– От партии «Ак жол» будет единый кандидат, просто мы должны выбрать лучшего для нынешней ситуации.

Если же говорить про Украи-

ну, то нам есть чему поучиться в плане открытости политических процессов. Да, там налицо огромные издержки, есть совершенно экзотические персонажи. Но острота конкуренции и готовность к переменам достаточно показательны.

– Если вы так нерешительны – так и скажите, что не будете вообще никого выдвигать.

– Вы неправы. «Ак жол» будет участвовать в транзите власти, именно как единственная партия, которая все годы в мажоритете регулярно выступала и голосовала вопреки позиции правительства по самым разным вопросам – от утверждения бюджета и Закона о госзакупках до офшорных счетов чиновников и ратификации соглашений в рамках ЕАЭС.

Тем более что Касым-Жомарт Токаев особо подчеркнул и личные гарантии, что выборы будут честными и открытыми. При таких условиях мы просто обязаны использовать создающиеся возможности.

Решение Президента опирается на широкий общественный запрос на позитивные перемены. Интерес общества к этим выборам будет выше обычного, что создаст хорошие предпосылки и для предстоящей парламентской кампании, которая для «Ак жола», выступающего за усиление роли парламента, все же приоритетна.

– Какие такие «возможности», если в партии всего 250 тысяч чле-

нов, а в «Nur Otan» – миллион, и даже в партии «Ауыл», как сказал Али Бектаев, больше 300 тысяч членов. Вы даже до них не дотягиваете.

– Говорить можно все что угодно. Но лучшим критерием членства в партии является не список членов, а итоги парламентских выборов, где избиратели голосуют именно за партию.

На предыдущих выборах за «Ак жол» проголосовало около 600 тысяч избирателей. Коллеги из «Ауыла» говорят о 300 тысячах членов, а на выборах набрали около 150 тысяч голосов.

Так что и нам, и им есть над чем работать.

– Не боитесь ли в период предвыборной гонки очередной порции компромата против вас от недоброжелателей, чьи офшорные счета вас заинтересовали?

– За эти годы чего только о себе не читал, каких только версий не слышал. И почту взламывали, и фальшивые письма с моего адреса рассылали, и про задекларированную виллу супруги целый детектив сочинили... Да, за мной и моими единомышленниками идет информационная «охота», монтируются ролики с выдернутыми фразами. Но поскольку ничего существенного нет, высасывают «сенсации» из пальца, вроде кадров с намернувшейся слезой. Мы уже привыкли и ничему не удивляемся. Это борьба.

Более того, знаем, что очередной такой вброс начнется, как только накроем чью-то очередную кормушку.

Например, массовые рассылки роликов и мемов насчет общежитий были повторно брошены через месяц после первой рассылки, как только я озвучил депутатский запрос о приобретении ЕНПФ бумаг азербайджанского банка-банкрота на сотни миллионов долларов. Сегодня жизнь доказала актуальность социального жилья, регионы активно строят общежития. А годами раньше до ЕНПФ были наши информационные войны с «СК-Фармация», Жилстройсбербанком, министрами, аблязовыми-храпуновыми...

Так мы боимся не компромата, а неэффективной работы тех служб, которые призваны пресекать незаконный вывод денег из страны и возвращать то, что было украдено ранее. Как человек, близкий к теме, знаю о происходящей реформе, некоторых подвижках, но...

Иногда складывается впечатление, что для наших органов важен сам процесс. А обществу нужен результат.

Как раз на следующее заседание мажоритетная фракция «Ак жол» готовит новый запрос на эту тему. Так что не удивляйтесь очередному ушату грязи в нашу сторону. И если полетели такие «ответки», значит, мы опять нащупали чье-то «хлебное» место.

– Раньше на мероприятиях Центризбиркома вы регулярно поднимали вопросы о прозрачности процедур. А на вчерашней конференции никаких претензий не предъявляли. Опасаетесь противодействия счетных комиссий?

– ЦИК засыпал вопросами и без нас, хотя у меня они тоже были. Ну, например, сколько будет отпечатано бюллетеней, если учитывать, что явка составляет менее 80 процентов. Наверное, и бюллетеней надо изготавливать в обрез, чтобы не дать возможности подбрасывать лишние голоса.

Другой момент – в ЦИКе много говорилось об информационных технологиях. Так может, пора уже вводить и голосование по Интернету? Тысячи предпринимателей уже имеют цифровые подписи, позволяющие идентифицировать личность, проводить финансовые операции, пользоваться услугами e-gov.

Интернет-голосование – это экономия времени и сокращение бюрократии, особенно если оказался в деловой поездке. А самое главное – этот способ максимально удобен для молодежи, мы резко повысили бы активность молодых избирателей.

Еще одна тема – организация интернет-трансляции наблюдения за урнами для голосования и ситуацией на избирательных участках. Сегодня любой школьник способен вести канал в Интернете без всяких проводов и дорогой аппаратуры. Никаких затрат для государства, если позволить наблюдателям вести такую трансляцию и свести сигналы со всех участков на один сервер, и лишь его оснастить системой распознавания лиц. Разом решила бы проблема «каруселей» и дополнительных списков, которые стали настоящим бичом на парламентских и местных выборах.

Другой бич – снятие сильных, но неудобных акциям кандидатов из-за копейных расхождений в налоговой декларации, что массово происходит на выборах в мажоритет.

Эту угрозу нужно убирать. Есть ряд и других соображений, но проблема в том, что их нужно решать до выборов, через законодательство. А будучи в меньшинстве, мы пока не можем отстоять подобные предложения в парламенте.

Но, учитывая общий настрой нынешних выборов, заданный Касым-Жомартом Токаевым, надеюсь, что они пройдут действительно честно. А до следующей кампании у нас будет возможность актуализировать их в мажоритете.

Дильярам АРКИН

«ХОЧУ БЫТЬ ГРАЖДАНКОЙ КАЗАХСТАНА».

ИСТОРИИ ОРАЛМАНОВ ИЗ КИТАЯ

Этнические казахи из Китая говорят, что их вынуждают возвращаться в КНР, чтобы получить документы для оформления казахстанского гражданства. Об этом они рассказали info mburo. kz.

В узкой комнате, больше похожей на удлинённый коридор, собрано всё, из чего состоит быт семьи Абдуали Есбола, казаха, приехавшего в Алматы из Китая. Две кровати, небольшой холодильник, детский самокат. В комнате за 40 тысяч тенге Абдуали живёт со своей женой – гражданкой Казахстана Гульзат Асанхан и тремя детьми. Младшей дочке – 10 месяцев.

«Раньше комната, которую мы снимали, была ещё меньше, – говорит Гульзат Асанхан. – За эту комнату в этом месяце мы ещё не платили».

Гульзат и Абдуали вместе уже 10 лет. Все эти годы семья живёт на грани легитимности: их брак неофициален, отец семейства не может устроиться на работу с оформлением всех документов. Официально признаны государством в их союзе – только дети: они граждане Казахстана и в графе «отец» указан Абдуали. Но это семье не помогает, потому что, так как у детей есть отец, Гульзат отказали в получении пособия, на которое она надеялась, чтобы прокормить детей.

15 лет Абдуали живёт в Казахстане без гражданства. Ему не раз отказывали в его получении, так как для этого нужно выйти из гражданства Китая. А для этого нужно ехать в КНР. Поехать в Поднебесную Абдуали не может. Его брат находится в воспитательном лагере. Он уверен, что как только окажется на китайской земле, его водворят туда же. В этом году у мужчины заканчивается срок действия китайского паспорта – единственного документа, удостоверяющего личность, который у него есть. Ему грозит депортация.

«ЕМУ СКАЗАЛИ, ЧТО ОН ЛИЦОМ ПОХОЖ НА УЙГУРА»

«Мой муж здесь находится уже 15 лет. Он приехал сюда учиться. В Китае у него ещё восемь братьев и сестёр, а также мать и отец. Он единственный из семьи, кто приехал в Казахстан, – рассказывает Гульзат. – В университете он не поступил, были проблемы с документами. Начал работать. Ему было сложно. Там он писал на китайском, а здесь не может писать ни на русском, ни на казахском. Он же родился в Китае, в садик и школу китайские ходил. Трудно ему было».

10 лет назад Гульзат и Абдуали встретились, их познакомили общие друзья.

«Мы начали вместе жить. Нет, вы не думайте, у нас по мусульманским обычаям всё было, мы сделали обряд никах, – будто оправдывается Гульзат. – Просто официально зарегистрироваться мы до сих пор не можем. Нам сказали, что он должен справку принести о том, что он не женат, китайскую справку. А он не хотел ехать в Китай. Он приехал в Казахстан, чтобы тут остаться».

Статус оралмана и вид на жительство в Казахстане даются переселенцам, являющимся этническими казахами. Этот статус даётся на год. Для того, чтобы его получить, нужно подтвердить свою национальность любым документом, в котором она может быть указана.

В 2018 году Минтруда предложил пересмотреть механизм определения национальности лиц, претендующих на получение статуса оралмана либо разрешение на постоянное проживание или гражданство РК. В сообщении министерства говорилось, что есть факты, когда лица неказахской национальности регистрируются как репатрианты по подложным документам.

Раньше оралманы получали гражданство спустя 4 года после получения вида на жительство. В конце 2015 года в законодательство были внесены изменения. Заявка рассматривается в течение трёх месяцев, в течение года можно получить гражданство. Статус оралмана можно получить за пять дней. 19 марта указом Елбасы в Казахстане ввели продление статуса оралмана до декабря 2019 года для тех, кто не успел оформить гражданство в упрощённом порядке.

У Абдуали нет статуса оралмана. По словам Гульзат, мужчина попал в замкнутый круг: он не может получить удостоверение оралмана, потому что для этого необходимо удостоверение вида на жительство. Но, чтобы получить вид на жительство, нужно выйти из гражданства страны прибытия, то есть Китая.

«Всё, что ему нужно, это гражданство Казахстана, но ему его не дают, говорят: езжайте в Китай. Девять лет назад он хотел получить статус оралмана, но в миграционной службе ему сказали, что он лицом похож на уйгура. Мы показали справку из Китая о том, что он казах, справку о несудимости, но всё равно не дали. Потом закон поменялся, и чтобы получить статус оралмана, стал нужен вид на жительство, а у него его нет. Чтобы получить гражданство, нужна виза из страны убытия. Мы ходили в посольство, но нам отказали, сказали «Езжайте в Китай», – говорит Гульзат.

Абдуали работает там, где не требуется документов. В последние два месяца он делал ремонт в одной из школ, ему обещали платить 50 тысяч в месяц. Но не заплатили.

«А как доказать? Контракта же нет. Было время, когда мы 10-15 дней сидели без хлеба. Сын говорит: «Папа, ты же китайский хорошо знаешь, приходи в нашу школу преподавать». Муж говорит, ну, кто же меня возьмёт без документов. Я обратилась в партию «Нур Отан», депутатам о своих проблемах говорила. Но мне говорили, что это решается не сегодня, не завтра. Вот десять лет так уже всё тянется», – рассказывает Гульзат.

«ДРУГИЕ ДЕТИ МЕНЯ ДРАЗНИЛИ»

Елине Рахимхан 13 лет. Она уже много лет не видела родителей, которые живут в Китае. Елина родилась и росла в Китае. Девочка приехала в Казахстан вместе с бабушкой – гражданкой Казахстана.

«У меня там брат скончался, я поехала в гости, девочка обратно со мной уехала. Говорила: «Забери меня, хочу в Казахстане учиться. Хочу быть гражданкой Казахстана», – рассказывает бабушка Елины. – Здесь внучка мне помогает, в школе она хорошо учится, сама выучила грамоту. Она приехала сюда законно, но документы ей не дают. У неё нет даже ИИНа. Все говорят, что в Китай надо ехать, чтобы документы здесь получить, справки нужны какие-то. А если она сейчас туда поедет, то обратно её уже не выпустят».

Елина говорит, что мечтает

остаться в Казахстане. В Китае, по словам девочки, она подвергалась издевательствам и насмешкам.

«В Китае ко мне относились плохо. Другие дети меня дразнили, говорили всякое. То у тебя не так, это не так, – говорит Елина. – Я им ничего плохого не сделала. Я хочу в Казахстане учиться. Я научилась на казахском писать. Здесь ко мне в школе хорошо относятся. Я четыре года учусь в Казахстане, у меня виза закончилась, гражданства Казахстана у меня нет. Мама с папой в Китае, их не выпускают оттуда, они ко мне приехать не могут. Я их очень давно не видела. Моя мечта – это стать гражданкой Казахстана, работать здесь, учиться. В Китай возвращаться я не хочу».

«НЕТ ГАРАНТИИ, ЧТО ЧЕЛОВЕК, УЕХАВШИЙ В КИТАЙ, СНОВА ВЕРНЁТСЯ В КАЗАХСТАН»

Руководитель общественного объединения «Ел-аманат» Рысбек Токтасын говорит, что

почти во всех спорных случаях, казахов, приехавших из Китая, просят поехать обратно за различными справками и документами. Этнические казахи из Китая массово обращаются к нему за помощью. Они просят государство о снисхождении и разрешении остаться на исторической родине без необходимости ехать в Китай.

«Им говорят, что они должны снова ехать в Китай, обновлять паспорт и после этого снова получать визу в Казахстан. Но сейчас это невозможно! Нет гарантий, что человек, уехавший в Китай, снова вернётся в Казахстан», – говорит Рысбек Токтасын.

ОРАЛМАНЫ И ДЕМОГРАФИЯ

По данным минтруда с 1991 по 2015 годы на историческую родину вернулись и получили статус оралманов 955 894 человека.

По данным Комитета по статистике, на 1 января 2019 года в республику прибыли и получили статус оралманов 8 913 семей или 14 541 этнических казахов.

Наибольшее количество оралманов расселилось в Алматинской – 29, 9%, Туркестанской – 16, 6% Мангистауской – 11, 8% областях и в городе Нур-Султане – 9, 1%.

Лица трудоспособного возраста из них составляют – 63, 3%, моложе трудоспособного – 27, 2% и пенсионеры – 9, 6%.

37, 3% оралманов являются выходцами из КНР.

Оралманы могут расселяться в любом регионе страны по своему желанию. Однако квоты они могут получить лишь в тех областях, которые определены правительством. Квота предусматривает единовременную выплату в размере 35 МРП (88 375 тенге) на каждого члена семьи, а также различные льготы при поступлении в образовательные учреждения и многое другое.

В 2014 году Правительством Республики Казахстан от 20 марта 2014 года № 248 «Об определении регионов для расселения оралманов» определены 14 регионов расселения оралманов, кроме городов Астаны и Алматы.

В 2019 году приказом Министра труда и социальной защиты РК определены пять областей для расселения оралманов:

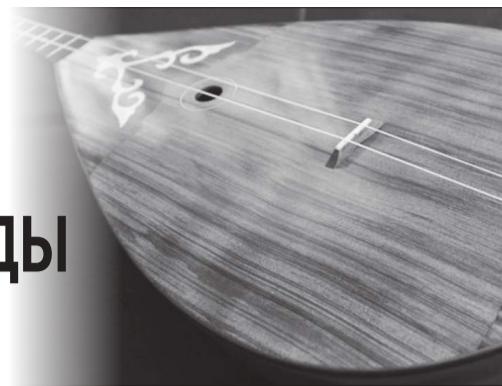
- Акмолинская область.
- Восточно-Казахстанская область.
- Костанайская область.
- Павлодарская область.
- Северо-Казахстанская область.

Регулируя места расселения оралманов, Правительство старается избежать перенаселения тех или иных областей и роста безработицы. Так как изначально программа переселения, если отбросить эмоциональную составляющую, была направлена ещё и на то, чтобы добиться демографического роста и получить экономическую выгоду за счёт прироста трудоспособного населения.

Дана КРУГЛОВА
(в сокращении)

Гүлфайруз ЕСІМХАНҚЫЗЫ:

ҰЛТТЫҚ АСПАПТАРЫМЫЗДЫ ҰЛЫҚТАЙЫҚ

Жыл сайынғы дәстүрге айналған Білім және ғылым министрлігі, Тұңғыш Президенті – Елбасының қоры, Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясының ұйымдастыруымен өткен «Өнер» және «Білім» бағытындағы XI республикалық студенттік пәндік Олимпиада аталған жоғарғы оқу орнында тыңғылықты дайындықпен асыға күтілетін үлкен жоба болып табылады. Биылғы Олимпиада Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясының құрылғанына 75 жыл толуына орай және XX ғасырдың әйгілі күйші-композиторы Темірбек Ахметовтың 100 жылдық мерейтойына арналды. Осынау атаулы күн қарсаңында «Фольклорлық аспаптар» аталымының төрайымы – өнертану ғылымының магистрі, Құрманғазы атындағы ҚҰК-ның аға оқытушысы Далбағай Гүлфайруз Есімханқызынан сұхбат алуды ұйғардық.

– Қазақтың фольклорлық музыкалық аспаптарын атағанда этнограф, ғалым Болат Сарыбаевтың орасан зор еңбегін айтпай кетуге болмайды. Өзіңіз бүгінгі жастардың аяқ алысына қарап, этнограф, ғалымның ізбасарларын көресіз бе?

– Иә, өте керемет және орынды сұрақ. Белгілі ғалым, этнограф, аспаптанушы Болат Сарыбаевтың қазіргі заманда ізбасарлары мүлдем жоқ деп айтуға болмас. Кешегі дүниеден өткен «Сазген сазы» фольклорлы-этнографиялық ансамблінің белді мүшесі Жаһангер Телғожаев ағамыз нағыз Б.Сарыбаевтың ізбасары еді. Бірақ, өттеген-ай дейміз... Сол кісілердің жолын жалғастырушы жас буын шеберлер, осы қасиетті оқу орнының түлектері – мультиаспапшы Азамат Бақия және сазсырнай класынан бітірген Ержан Мұқышевтарды айтуға болады. Бұл жігіттер өздерінің төл аспаптарын менгеруімен қатар қыш, саз, қамыс, қурай, ағаш, тері, сүйектен жасалатын музыкалық аспаптар жасаудың қыр-сырын өз беттерінше игеріп, қазіргі сұранысты өтеп келеді. Сондықтан, осы азаматтардың болашағына үлкен үміт артамын.

– Саз сырнай аспабының кәсіби музыкалық аспап ретінде даму жолында жеткен бүгінгі жетістіктері қандай?

– Саз сырнай аспабының бүгінгі таңда кәсіби деңгейге жеткен музыкалық аспап ретінде үлкен бір жетістігі ол жоғарғы және арнайы орта білім беру оқу орындарында оқу жүйесіне мамандық пән ретінде енуі. Консерватория шаңырағында фольклорлық аспаптардың арнайы мамандық ретінде оқытылуына тікелей мұрындық болған, Халық музыкасы факультетінің бұрынғы деканы, ҚР еңбек сіңірген қайраткері, профессор Карима Сахарбаеваның еңбегін айрықша атап өткім келеді. Сонымен бірге, ол кісінің оркестр мен ансамбльдердегі халық аспаптары құрамында орны ерекше. Алғаш рет сазсырнайшылар ансамблі құрылып, тастауық, үскірік, құссайрауық, бас сазсырнай т.б. оқарина тектес қазақтың үрлемелі ансамблі дүниеге келді. Аспап тарихына байланысты монография жазылып, репертуарына қажетті хрестоматиялар жарық көрді.

– Қазіргі таңда елімізде фольклорлық аспаптарда орындайтын таланттарға сұраныс едәуір артып келеді. Көне саз сырнай, жетіген, шаң қобыз, дауылпаз, шертер сынды музыкалық аспаптарымыздың трендке айналуының сыры неде деп ойлайсыз? Жастардың қызығушылығын арттыруға түрткі болған факторларға тоқталып кетсеңіз?

– Дәстүрлі музыкалық аспаптарымыздың

трендке айналуы алдымен қазақтың бар болмысын, барлық арман-тілегін шынайы бере алған өз бойынан өсіп шыққан сазды домбыра, қобыз, жетіген, сазсырнай, сыбызғы секілді аспаптарда күй деген керемет туынды тудыра алған, тіпті, адамнан да артық сөйлете алған талантты тұлғалардың шығуы себеп болды. Сонымен қатар, құрылымы, жасалуы жағынан ең қарапайым музыкалық аспаптар адамның терең жан-дүниесінің қатпарына сынадай ене алатынын сезініп, Кеңес дәуірінде фольклорлық көне аспаптарға, салт-дәстүрге біраз уақытқа дейін тыйым салынғанына қарамастан, ұлт өз жадында берік сақталу қабілетінің арқасында қайта түлетіп, бүгінгі жастар бойында осы терең генетикалық деңгейдегі жады қайта оянып, құрсауланған сана еркіндікке шығып, ерекше серпіліспен мыңдаған жастарды төл аспаптарында ойнатуға қызығушылығын арттырды. Оған жас ұрпақтың үйренсем деген талпынысы, мемлекет тарапынан қолдауы (Домбыра күні, Домбыра телеарнасы, т.б.), мектептің оқу бағдарламасына қосалқы пән ретінде енуі де үлкен қозғау салып жатыр. Біздің мына студенттік Олимпиада ұйымдастырушыларының бірі Қазақстан Республикасы Тұңғыш Президенті – Елбасы қорының еліміздегі шығармашыл жастарға қолдау жасап жүргенін білеміз. Алдағы уақытта фольклорлық аспаптарға да көңіл бөліп демеушілік танытады деп үміттенеміз.

– Гүлфайруз Есімханқызы, консерватория қабырғасында талай жылдар аянап отырсыз. Сіздің сахнаға жиі шығып, мол тәжірибеніңіз бен орындаушылық шеберлігіңізді де паш етіп келе жатқаныңызды да көріп, қуанамыз. Өйткені, ол жастарға шабыт берері сөзсіз. Бүгінгі күннің талаптары мен құндылықтарының өзгеріске ұшырап жатқанын ескере отырып, өнерпаз жастардың фольклорлық аспаптарды таңдауда, үйренуде, насихаттауда қандай қағидаларды ұмытпауына кеңес бересіз?

– Өнерпаз жастар фольклорлық аспаптарды таңдауда, оны үйреніп, насихаттау ісінде алдымен бізге дейінгі бабалар салып кеткен сурлеу мен дәстүрге, рухани мұраға жанашырлықпен қарап, дамытуға дайын болғанын қалар едім. Сол аға буын ұрпақтың сақтап, қалпына келтіру жолында бастаған, жасаған іргелі де игі істерін іліп алып кететіндей жігерлі де қайратты жастар болуын қалаймын. Шәкірттеріміздің бізден алған білімін әрі қарай дамытып, бізден де жоғары асқаралы шындарды бағындыра беруін шынайы көңілмен тілеймін. Ең бастысы, мамандық ретінде таңдап алған аспабын үздік игеріп, өз ісінің айтулы шебері болса және дәстүрлі музыкамыздың өрлеуіне өз үлесін қосса, төл өнеріміздің әлі де биік деңгейге шығары сөзсіз.

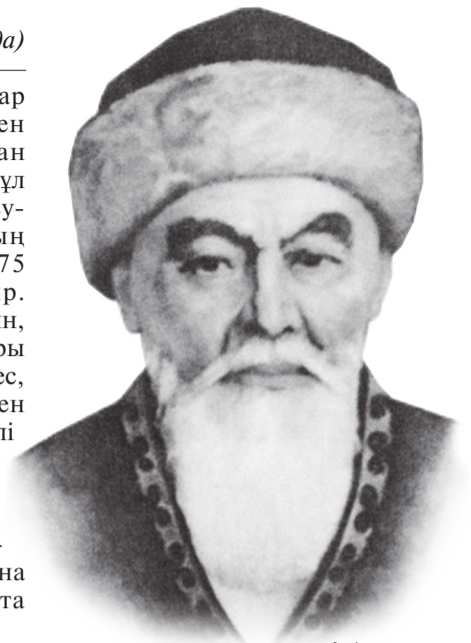
– Әңгімеңізге рахмет! Шығармашылығыңызға табыс, отбасыңызға амандық тілейміз!

Сұхбаттасқан
Ержан ЖАМЕҢКЕЕВ
Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясы Домбыра кафедрасының оқытушысы, PhD доктор

■ MĀDENI MURA

(Соңы. Басы өткен санды)

Классик-жазушымыз Мұхтар Мағауин республикалық «Егемен Қазақстан» газетіне осы тойдан әсерін былай жеткізген екен: «Бұл күндері Сарыарқада, атакты Ақсу-Аюлы өңірінде қазақ халқының ұлы ақыны Шортанбайдың 175 жылдық тойы өткеріліп жатыр. Ресми дәрежедегі салтанатты жиын, Қазақстанның ең білікті ғалымдары қатысқан ғылыми-теориялық кеңес, көне зират басындағы мүсінделген ескерткіш, қан жайлаудағы дүбірлі мереке, әлденеше дүркін ат бәйгесі, ұлттық ойындар, көл-көсір дастарқан, бата мен дұға – осының бәрі Шортанбай рухына жасалған тағзым ғана емес, ежелгі қазақ елінің қайта

ШОРТАНБАЙ ЖЫРАУ ҒҰМЫРНАМАСЫ

көтерілуінің кезекті бір белгісі» деп жазды.

Кәмен Жүністеі сондай-ақ абыз жырауға арналған пьеса және «Соңғы абыз» (Астана, 2006) атты роман жазған бірден бір жазушы болып табылады. Ал ғалым Қанипаш Койғанбай «Зар заман ағымы және Шортанбай Қанайұлының әдеби мұрасы» деген тақырыпқа кандидаттық диссертация қорғады.

Белгілі қоғам қайраткері Қабылсаят Әбішевтің ықтияттылығымен кейінгі жылдары анықталғанындай, тұмарға жазып берген дұға арқылы Шортанбайдың азан шақырып қойған шын аты Ғали Мұхаммед екені анықталып отыр. Тұмардағы ескі қадыммен жазылған жазуды аударып берген Ақтоғай ауданы Шабанбай би ауылының имамы Айдаржан Қасенов, ол Қажыбай Мәндібайұлы және басқа бір топ діндарлардың шығармаларын араб әрпінен аударып, 2018 жылы Қарағанды Жазушылар одағы басқармасының жаңадан сайланған төрағасы Серік Сағынтай бас болып бастырып шығарған «Аманат» атты кітаптың аудармашысы болып табылады.

Міне, осындай игілікті істердің арқасында жыраудың мұралары туған өлкемізге, бүкіл Қазақстанға мәшһүр болып, кеңінен насихатталуда. Жыраудың есімін мәңгі есте қалдыру шаралары да жасалды, оның тарихи ата-мекені болып табылатын Қаратау өңіріндегі Кентау қаласында ҚР Үкіметінің 2000 жылғы 23-мамырдағы қаулысымен бұрынғы Н.Крупская атындағы мектеп Шортанбай жырау атымен аталатын болды. Өткен жылы қыркүйек айында жыраудың 200 жылдығы ұмыт қалмай Шет ауданы құрылуының 90 жылдығымен бірге қатар аталып өтті. Газет-журналдарда танымдық мақалалар жарияланып, облыстық телеларналар әсерлі хабарларын арнады. Облыстың Тілдерді дамыту жөніндегі басқармасының бастамасымен Қарағандыда «Шортанбай жырау тұлғасы: дәуір шындығы және ұлттық дүниетаным» атты ғылыми-практикалық конференция ұйымдастырылып, материалдары жеке жинақ болып жарияланды. Дегенмен, сонау 1993 жылы

Шет аудандық мұражайына зор құрметпен берілген Шортанбай жырау атынан айдың-күннің аманы мына заманда айрылып қалғанымыз өкіндіреді. Егемендіктің елең-алаңында еліне, туып-өскен жеріне ерен еңбек сіңірген тарихи тұлғалардың есімдері жергілікті атқарушы және өкілді органдардың қаулы-қарарларымен-ақ есте қалдыру шаралары қолға алынған еді. Сол ізгі ниетпен шығарған шешімдерді кейін республикалық ономастикалық комиссияның, ел үкіметінің шешімімен бекіту мәселесі күн тәртібіне қойылғанда ауданда ешкім бас көтермей бұрынғы шешім күшін жойған екен. Осының кебін Қарағанды қаласындағы ер балаларға арналған қазақ-түрік лицейі де киді, оған 1993 жылы Бұқар жыраудың 325 жылдық мерейтойы қарсаңында зор қошаменпен облыс әкімі П.Нефедовтың шешімімен Ұлы жыраудың есімі берілген еді. Міне, екеуінен де айрылып қалып отырмыз. Жергілікті атқарушы органдар мен бұқаралық ақпарат құралдары, түрлі дәрежедегі ономастикалық комиссиялар өлкемізде туып-өскен танымал тұлғалардың өмірі мен халыққа сіңірген қызметтері кеңінен насихаттап, жас ұрпақтың құлағына сіңіре беруі үшін олардың аттарын қалалар мен ауылдардағы көшелерге, кітапханаларға, мәдениет және білім мекемелеріне беру жұмыстарын заңға сай, халықпен ақылдаса отырып жүргізе беруі керек.

Абыз жырау Жақсы Жанғұттының қасында қайтыс болғаны белгілі. О дүниеге аттанар алдында Жанғұттыға күмбез бейіт салмауды аманат еткен екен. «Адам топырақтан жаралған. Қабірінің үстіндегі топырақ күн нұрына бөленіп жатсын», – деген екен жарықтық.

Зар заманда халқының болашағы үшін қиналған ұлы философ-жазырау бүгінде көрпесін қырда қымтап, ұрпақтары күн нұрымен нұрланған «Мәңгілік ел» орнатып жатқанына кәміл сеніп, алаңсыз ұйқы кешуде...

Аман ЖАНҒОЖИН,
өлкетанушы-журналист,
облыстық ономастикалық комиссияның мүшесі
Қарағанды қаласы

Ұлы Алла тағаланың күш құдіреті мейілінше шексіз. Мына әлемде оған дәлел келтіретін көріністер аз емес. Соның бірі – ұлы жаратушының дүниедегі пенделердің әрқайсысына тек өзіне тән жеке-жеке тағдыр дайындап сыйлауы. Алла адамзатқа ерекше мейірім, махаббатпен, сый-құрметпен ілтипатпен қарап, басқа жанды мақұлықтардан айырықша саналы етіп жаратты.

Сол саналылығын ескеріп, Алла азаматты тағдыр қамытымен қысып тастамастан, сол тағдыр шеңберінде ол өз қалауынша ұмтылыс, талпыныс іс-қимылдар, әрекеттер жасауға, өмірде өз жолын, өз өрнектерін жасауға, сөйтіп өз тағдырын көп қырлы, мазмұнды, әсем етіп байыта түсуге мол

циясы» басталады. Әлімсақтан еркіндіке үйренген, кең далада көшіп-қонып жүрген халықтың табан астында кей аудандарда бір жетінің ішінде артельге ұйыса қалуы халықты тулатты. Бірақ өкіметті аты өкімет. «Берсең қолыңнан, бермесен жолыңнан» деп белсенділер жүйіткіп:

Қожатоғай кеңшарының алғашқы директоры Бредихин Михаил Ефимұлымен бірге.

МӘУЕЛІ БӘЙТЕРЕК

Нұртай Бижанұлының туғанына – 100 жыл

Бижан Әшірәлі Нұртайұлы М.Мәметова орта мектебінің директоры Алтынбек Айтпекпен бірге

мүмдіктер мен еркіндіктер сыйлағаны мәлім. Олай болса, Алла берген осы мүмкіндік пен еркіндікті әр адам өзінше пайдалана отырып, өзінің өмірлік өрнегін қалыптастырады екен. Міне, осы тұрғыдан кейбір жандардың өмір жолы, еңбек жолы, өмірдегі іс әрекеті, Алла сыйлаған еркіндікті пайдалану ауқымы, әдісі былайғы көпшілікке қызығушылық туғызатыны адамшылдыққа жат емес. Дәл осындай өзінің көп қырлы да күрделімен, қиынқыстау қалтарыстарымен де, сәтті-сәтсіз бұрылыстарымен де қызықты, тартымды болып көрінетін, арнайы көңіл аударып, атап айтуға тұрарлық жанның бірі, биыл туғанына 100 жыл толғалы отырған ер көңілді, ашық, жомарт жанды, нағыз қазақы өр мінезді, мойымас батыр тұлғалы, ағайын туысқа бауырмал Нұртай Бижанұлы десек артық айтқандығымыз емес.

Нұртай Бижанұлы 1919 жылы қазіргі Арыс қаласына қарасты Шөгірлі елінде дүниеге келеді. Н.Бижанұлының дүниеге келуі Кеңес өкіметінің орнауы мен тұспа-тұс келуі бала Нұртайдың ересек те, есгезек болып өсуіне, жастай есеюіне ықпал етті. Қазақстанға Кеңес өкіметінің орнауы қарсаңында 1925 жылы республиканың партия ұйымын басқаруға бұрын-соңды көшпелі халықтың тұрмысынан бейхабар Ф.И.Голошекин келген. 1928 жылы бүкіл кеңес елінде жеке шаруаларды коллективтендіру қолға алынғанда, Қазақстанда Ф.И.Голошекиннің басшылығымен анау-мынау емес «Кіші Октябрь револю-

циясы» басталады. Әлімсақтан еркіндіке үйренген, кең далада көшіп-қонып жүрген халықтың табан астында кей аудандарда бір жетінің ішінде артельге ұйыса қалуы халықты тулатты. Бірақ өкіметті аты өкімет. «Берсең қолыңнан, бермесен жолыңнан» деп белсенділер жүйіткіп:

«Аша тұяқ қалмасын, Асыра сілтеу болмасын», – деп ұрандатты. Бұл Кіші Октябрь революциясының салқыны Сыр бойында шаруамен жан баққан, қаймағы бұзылмаған Шөгірлі ауылын да айналып өтпеді. Малынан айырылмау үшін, осындай ұрда жық, асыра сілтеудің салдарынан Шөгірлі халқы туған жерді тастап, шамасы келетіні Сыр өзенінен өтіп Қызылқұм құмы арқылы көршілес Өзбекстан, Тәжікстан республикасының жеріне қоныс аударды. Қалғаны Мырзашөл өңіріне Сарыағаш ауданының территориясына, Арыс станциясына барып қоныстанса, халықтың бір бөлігі Сыр бойындағы Тақыркөл артельіне, ауылдық кеңесіне орналасады. Жас Нұртай бауырларымен Жылға станциясына қоныс аударып, осында бастауыш мектепті бітіріп шығады.

Сөйтіп, Сарыағаш ауылында мал дәрігер техникумын бітіріп, Тақыркөл ауылына қарасты малды ауылдарға ветеринар болып орналасады.

1943 жылы Қожатоғай ауылы Шенгелді ауылдық кеңесінен бөлініп шығып өз алдына жеке шаруашылық құрғанда, Нұртай Бижанұлы сол кездегі Қожатоғай кеңшарының директоры Бредихин Михаилдің кеңесімен ферма құру қажеттігін, фермаға халық керектігін ойласа келе колхоздастыру жылдары тарыдай шашылған Шөгірліден көшкен халықты жинайды. Қазіргі Арыс қаласына қарасты Қожатоғай

ауыл әкімшілігінің, Байтоғай ауылының орыны таңдап алынады. Халықты орналастыру мақсатында жалындаған жас Нұртайдың қажырлы еңбегінің арқасында Өзбекстан, Тәжікстан Сарыағаш, Арыс, Мырзашөл, Қызылқұм өңіріндегі ағайындарды жинала бастайды. Сыртта, бөтен елде жүрген халық бұрын-соңды үйренбеген кәсіптен, ауыр бейнеттен, егін егіп кетпен шабудан қажып жүрген болатын. Олардың туған жерге деген сағыныш сезімі жеңіп, туған-туысқанын сағынған халық жас көшбасшы, жас Нұртайдың соңынан ілесіп көшіп келеді. Халықты орналастыру оңайға соқпайды. Көшіп келген адамдардың орналасқан кепелерінің орыны осы уақытқа дейін сақтаулы. Көнекөз қариялар күні бүгінге дейін сол кездегі қиыншылықты, Нұртай

келіп ауылшаруашылығын өркендетуіне, бұрынғы Одаққа белгілі Қожатоғай кеңшарының, соның ішінде Байтоғай ауылының құтты қонысқа айналуына Нұртай Бижанұлының еңбегі орасан зор. Мал шаруашылығымен бірге малдың жем-шөбін дайындау мақсатында Сырдария өзенінің жағасында егіншілік шаруашылығын дамытуды қолға алып, арықтар қазып, суландыру жүйесін құрып, елді жұмыспен қамтамасыз еткен. Сонымен қатар, шопандардың балалары оқитын бастауыш мектептің салынуына, халықты азық-түлікпен қамтамасыз ету үшін сауда саласын өркендетуге үлесін қосқан. Шалғайдағы Байтоғай ауылының тұрғындарының азық-түлігін Арыс станциясынан өгіз арбаға жегіп жеткізіп отырғанын ауыл ақсақалдары осы уақытқа дейін

айтып отырады. Байтоғай ауылында 15 жыл бойы ферма менгерушісі қызметін атқарған Нұртай Бижанұлы көптеген ауқымды істердің атқарылуына мұрындық болды. Қосымша Жамбыл қаласында ауыл шаруашылық техникумының зоотехника бөлімін Ақназаров Сайлау, Қалтаев Сәтім сынды ағалармен бірге сыртқы бөлімде оқиды. Алғабас ауданының Шалдар кеңшарында, Арыс ауданының Онтам ауылында ферма менгерушісі болып зейнеткерлікке шыққанша қызмет атқарады.

Ұл-қыздары болса, әрқайсысы өмірден өз орында-

рын тауып, халық игілігі үшін еңбек етуде. «Әке көрген оқ жонар, шеше көрген тон пішер» деген ұстаныммен үлкен ұлы Әшірәлі Ташкент қаласындағы политехникалық институттың геолоразветчик мамандығын бітіріп, жоғары білім алып Қазақстанның Маңғыстау өңірінде Жаңаөзен қаласында мұнай саласында елеулі еңбек етті.

Әшірәлі Нұртайұлы еліміздегі бірнеше мұнай-кен орындарының авторы. Атап айтқанда, Қашаған, Теніз кен орындарын ашып, «Қашаған» атауын енгізген алғашқы автор. Еңбегі ескеріліп, қызметі мұнай министрінің орынбасары дәрежесіне дейін көтеріліп, зейнетке шығады. Мұнай өндірісінің өркендеуіне мол үлес қосқан ол еңбегі еленіп, әртүрлі Мемлекеттік наградалармен марапатталады. Кенже қызы Хадиша Арыс қаласында орта мектепті озат бітіріп, Семей қаласындағы Техникалық институттың тамақ өнеркәсібі мамандығын игеріп шығады. Жолдамамен Маңғыстау облысының Жаңаөзен қаласында сауда бөлімі басшысының орынбасары, бөлім басшысы қызметтерін абыроймен атқарады. Облыстық сауда басқармасында ұзақ жыл басшылық қызмет атқарған ол ары қарай да өзі ісін дөңгелете берді. Сөйтіп, 1995 жылдары Алматы қаласына қоныс аударып жеке кәсіпкерлікпен айналысып, бүгінде «Бижан» ет комбинатының директоры қызметін атқарады.

Елбасының «Болашаққа бағдар, рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында Хадиша Нұртайқызы туған жерін түлетуге зор үлес қосады.

Яғни, ол өзінің жеке қаржысына туған өлкесінен спорт кешенін ашып, ол нысан бүгінде халық игілігі үшін жұмыс істеуде. Мұның барлығы өз кезегінде «Бижан» компаниясының президенті Хадиша Нұртайқызының жомарт жүректі жан екендігін дәлелдей түссе керек.

Ел Тәуелсіздігінің 26 жыл толу қарсаңында Қазақстан Республикасы Президентінің «Алтын сапа» номинациясымен марапатталды. Еңбегі ескеріліп Қазақстан Республикасының, Алматы қаласының, Оңтүстік Қазақстан, қазіргі Түркістан облысының әкімінің марапатауларының жоғары наградаларының иегері. Ең бастысы халықтың алғысына бөленген азаматша.

Сонымен қатар, Байтоғай ауылындағы М.Мәметова орта мектебінде оқу жылын озат бітірген 34 оқушыға айфон ұялы телефонын және оқу озаттарының ата аналарына қаржылай сыйлық жасалды. Туғанына 100 жыл толған негізгі кейіпкеріміз – Нұртай Бижанұлының атына Байтоғай ауылынан көше аты берілсе деген көпшіліктің арман тілегі бар.

Мырзабек ЕШАТОВ,
М. Мәметова орта мектебінің тарих пәнінің мұғалімі, өлкетанушы

Түркістан облысы
Арыс қаласы
Байтоғай ауылы

				Ясир-гүрсіл	Скан-ворд газеті
Қарақат, Бүлдірген	Шытырман шығарма		Дуана	"Иллиада" кейіпк.	Өрт	Қамыр	Абысын-...		
... Павел				Лезгинка ұраны	Марқа				Дұшпан
	Орда бұзар жас		Еру (син.)			...-жұлақ	Науа		
	Діни мереке					Сүйінбай әкесі	Өтемақы	... Мария	Наным
			Үй жиһазы	Ағаш түрі	Зиянкес (син.)				
	Өзбек қаласы		Ағаш көркі ...					Шығын	Тойота-... (көлік)
				Қой тұқымы	АҚШ елбасы	Оқушы қауым			
Іскер (син.)	Күйеу анасы	Жаңа жыл сөні	Талант				Қар өрнегі	Шырай (син.)	Латвия қаласы
			Беймәлім көрініс				Күйдіру (син.)	Егіздер	
	Бөшке		Футбол ұйымы	Құда түсу (син.)					Өң (син.)
			Екеу			Лава	Мәртебелі		Жаяу ...
	Айыр			... Хамиди				Алматы сауда үйі	Тіс түрі
	Әріп түрі	Туған жер			Аймақ				
					Алмұрт төрізді жеміс	... бен Ладен	Жерлес (син.)	Мұң	
	Италия астанасы		Александр ... (орыс ақыны)				Әлем аруы		Саудагер мақсаты
			Медиа ...		Шай қалдығы			Бармау (ант.)	Зер
Геом-қ фигура		Норвегия				Қоғам туыстас өсімдік			Тайпа
			Шыр-мауық		Көпір			Береке	
Телефон сөзі		Мед-қ жеңілдік				Сипану			

Дайындаған: Қажымұқан ҒАБДОЛЛА

ӘЗІЛ-ШЫНЫ АРАЛАС

Қазіргі қағида: «Бүгінде ешкім жан сыры мен жеке құпиясын біреуге ақтарылып айтып жатпайды, әншейін Фейсбукқа жаза салады»

Жазылмаған заңдылық: «Екі адам екі литр суды әрең тауысады, есесіне, екі жәшік сыранны қиналмай сіміре алады.»

Адамдар екі топқа бөлінеді: Оқраналар және басқалар болып.

Депутаттың ойы:

«Немерелеріміздің каникулы үш ай, ал біздің каникул бар болғаны бір жарым ай ғана...»

Бір түрлі ой: «Бұл өзі не заман боп кетті: бір үйде тұрып балам – агентте, әйелім – фейсбукта, өзім твиттерде отырып алып әңгіме соғатын болдық.»

Абыройдың ар жағында – еңбек. Байлықтың ар жағында арамдық жатады.

Белгілі скрипкашы өзінің кезекті концерті өте сала, осы кеш туралы жазылған мақаланы оқыған бетте газет редакциясына ашулы кіріп, мақала авторының бастығына кейіп:

– Ана сіздің репортерыңызға мен бұл кеште атақты

Страдиваридің скрипкасымен ойнаймын деп үш рет қайталап айтып едім, ал мақаласында ол жөнінде бір ауыз да сөз жоқ! – дегенде, репортердің бастығы:

– Қазір нарықтың заманы, ана Страдивари мырзаңыз өз өнімін жарнамалағысы келсе, әр жолына 100 теңгеден төлесін... – депті.

Өлеңдерімді жарияламадың деп бас редакторды мезі етіп біткен ақын мен қабылдау бөлмесіндегі хатшы қыз арасындағы әңгіме:

– Бас редакторға кіріп шықсам бола ма?

– Ол кісі жоқ, бүгін жоқ.

– Жоғы несі, жаңа ғана терезесінен көрдім емес пе?

– Е, иә, сізді ол кісі сізден бұрын көрген болатын.

№14 санда шыққан сөзжұмбақтың жауабы

Т	А	Ғ	А	Л	А	Ө	Л	Е	К	Н		
		З		Р		Д		Г		Б	О	Я
Т	А	Р	Ы		А	Е	С	І	К	М		Л
Р		Қ	Ұ	Н		Т	А	З	А	Л	А	М
З	Ы	М		Л		Л		Я		С		Д
	Қ	Ұ	Т	Ы		О	А	З	І	С		Н
Р		Р		Л	И	Т	Р		М	А	Т	А
А		Ы		Ы		О	С	И	П		Е	Р
Қ	О	Н	А	Қ	А	С	Ы		О	Д	Р	А
Ы		С		Қ		З	О	Р		Е	Л	К
М	А	С	С	А	Ж			Т	Ы	Ң		І
	А		Б	О	А		Ұ	Р		А	Р	У
Т		Я		А	Л	Ғ	А	Ш	Қ	Ы		Л
Ұ	И	Қ	А	И		З		Т	А	Қ	Т	А
Р		Қ		Х	А	Б	А	Р		А	У	Ы
А	М	А	Т	И		А	П	А		Б		Ғ
Қ		К	А	М	Ф		Ғ		Б	А	Т	Ы
С	Ө	У	Л	Е		Б	А	Л	Қ	У		А
Ы		Л		Н	Е	О	Н		О	М	А	Р
З		А	Л	У		З	А	Е	М		Қ	Ы

Ubisoft компаниясының Assassin's Creed Unity компьютер ойыны Париждегі Нотр-Дам ғибадатханасын қайта қалпына келтіруге көмек қолын созуға дайын.

НОТР-ДАМ КОМПЬЮТЕРЛІК ОЙЫН КӨМЕГІМЕН ҚАЙТА ҚАЛПЫНА КЕЛТІРІЛУІ МҮМКІН

Аталмыш компанияның суретшісі Кэролин Миусс ғибадатхананың үш өлшемді дәл нұсқасын жасау жолында 2 жыл бойы еңбектенген. Оның айтуынша, осы 2 жыл ішінде ғимараттың әрбір кірпішіне дейін мұқият зерттелген.

Unity ойынындағы оқиғалар Парижде, XVIII ғасыр соңында орын алады. Бұл ойын Assassin's Creed сериясындағы ойындардың алғашқысы болып, ондағы көптеген ғимараттар мен архитектуралық ескерткіштер дәлме дәл етіп көшірілген. Аталған ойынды ойнай отырып Нотр-Дамның ең кішкентай детальдарына дейін зерттеуге болады екен.

Бұдан басқа, Құдай Ана Соборын қайта қалпына келтіруге өнертанушы Эн-

дрю Тэллон жасаған зерттеуде көмектесе алады. Ол бірнеше жыл бұрын лазер сканерлеу технологиясы көмегімен ғибадатхананы толықтай сканерлеген.

Айта кетейік, 15 сәуір күні Парижде мақтаншы, тарихи сәулет өнерінің көне жәдігері, 900 жылдық тарихы бар Нотр-Дам де Пари өртке оранған болатын. Алғаш мамандар оны қайта қалпына келтіру үшін 15 жыл мен миллиондаған қаржы қажет деген еді. Бірақ Француз елінің президенті Эммануэль Макрон шіркеуді 5 жылда қайта қалпына келтіруге уәде берді.

«Біз Нотр-Дамды бұрынғысынан да көрікті етіп қайта құрамыз. Мен бұл құрылысты 5 жылда аяқтауды жоспарлап

отырмын. Біз біріксек, мұны жүзеге асырамыз», – деді мемлекет басшысы.

Өз кезегінде француз миллиардері Франсуа Пино қайта қалпына келтіру жұмыстарына 100 миллион еуро қайрымдылық жасауға дайын екенін мәлімдеген. Тағы бір француз миллиардері Louis Vuitton Moët Hennessy компаниясының иесі – Бернар Арно 200 миллион еуро қайрымдылық жасайтынын айтқан. Жалпы, шетелдік БАҚ өкілдері атақты ғибадатхананың қайта қалпына келтіру жұмыстарына қазірдің өзінде 1 миллиард еуро жиналғанын жарыса жазуда.

